

LOKALE KRACHT

Aedes-Actiz • Kenniscentrum Wonen-Zorg

Wat is Lokale Kracht?

Gevraagd:
nieuwe en lichte
regelgeving

Historica
Tine de Moor
over de terugkeer
van de nieuwe
collectieven

Jacques Allegro (Stadsdorp Zuid):

**‘Panklare concepten
passen niet’**

LOKALE KRACHT

INHOUD

8

Marc Calon:

'Lokaal maatwerk is belangrijk'

9

Geen gewone tweedehands winkel

Corgo sos is niet zomaar een winkel met mooie tweedehands spullen. Het Haagse burgerinitiatief combineert een laagdrempelige ontmoetingsplek met een methode om wijkbewoners te ondersteunen en te begeleiden als ze voor zichzelf hebben besloten 'in actie te komen.'

10 Organisch geheel

Stadsdorp Zuid hecht aan vrijheid en onafhankelijkheid. De coöperatie is honderd procent financieel onafhankelijk en ook inhoudelijk zijn ze niet gelieerd aan de gemeente of een zorgorganisatie. Een bewuste keuze. Bestuursvoorzitter Jacques Allegro legt uit waarom.

16

Hugo Versteeg:

'Leuk ideeetje wel, maar laat dat nou liever over aan de mensen die er verstand van hebben'

17 Compleet zorgpakket

Hulp van vrijwilligers, AWBZ-zorg en huishoudelijke hulp in natura: Zorgcoöperatie Austerlitz biedt een compleet zorgpakket. Voorzitter Jan Sniijders vertelt hoe de coöperatie dit heeft geregeld.

32 Collectieve actie in historisch perspectief

Collectieve actie op lokaal niveau bestaat al sinds mensenheugenis. Instituties als gilden hebben eeuwen gefunctioneerd. En vormden de meest voor de hand liggende oplossing voor sociale dilemma's. Historica Tine de Moor over de terugkeer van de nieuwe collectieven, die voor een nieuw evenwicht zorgen tussen markt, overheid en burger.

Wat is Lokale Kracht? 20

Activiteiten die je met plezier in de onmiddellijke omgeving van je eigen huis voor en met anderen verricht. Om de buurt iets leefbaarder te houden, of om iemand in de straat bij te staan. Dat is Lokale Kracht, zegt Yvonne Witter van het Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg. Een mooie ontwikkeling. Maar de lat ligt hoog: burgers moeten op hoog niveau vrijwillig werk verrichten. Hoe gaan we daarmee om?

29 Zakelijke bedrijfsvoering

Ontmoetingsplek Rode Rik 2.0 hanteert een gereduceerd tarief voor 'sociale activiteiten' en een standaardprijs voor commerciële organisaties en activiteiten buiten de wijk. Zo heeft PostNL er sollicitatiegesprekken gevoerd. 'We willen zoveel mogelijk mensen en organisaties bereiken. Op deze manier kunnen we dat doen.'

39 Meeschrijven aan het dorpsplan

De plannen van zorgcoöperatie Helenaveen pasten prima in de lege sociale paragraaf van het dorpsontwikkelingsplan. De gemeente Deurne besteedde het werk dan ook graag uit aan de coöperatie. Met succes. Sinds begin dit jaar beschikt Helenaveen over tien aangepaste huurappartementen met een paviljoen voor dagopvang en een uitgebreid dienstenpakket.

En verder

- 6 Uit de praktijk
- 14 'Nieuwe, lichte regelgeving'
- 18 Uit de praktijk
- 26 Voor elkaar
- 28 Henk Nies: 'Van wie is de zorg?'
- 30 Infographic: Belangen, wensen en dilemma's
- 38 GoudOud in Warffum
- 47 Uit de praktijk
- 49 Leesvoer
- 50 Najaarsagenda 2013
- 51 Meer Lokale Kracht

Businessplan voor seniorensociëteit

Met een doortimmerd businessplan voor een senioren-sociëteit in de hand, stond initiatiefnemer Dick de Gunst op de stoep bij de gemeente Eindhoven en woningcorporatie Woonbedrijf. 'We toonden aan dat veel senioren zich eenzaam voelen en dat onze sociëteit daarvoor een prima oplossing biedt. Toen we ons plan lieten zien, met financiële onderbouwing, konden de professionals daar alleen nog maar 'ja' op zeggen.'

Internationale voorbeelden

Ook buiten Nederland vinden we Lokale Kracht. In veel vormen: ondernemingen, ruilmodellen, taxi's en projecten voor meergeneratiewonen. Een kijkje over de grens, ter inspiratie.

Guus van Montfort:

'Handen en hart hard nodig'

COLOFON

Het tijdschrift Lokale Kracht is een uitgave van het Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg.

Hoofredactie Carolien Hovenier (EMMA Communicatie) **Samenstelling en redactie** Daniëlle Harkes, Yvonne Witter en Daan Dictus (Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg), Ton Baetens en Carolien Hovenier (EMMA Communicatie).

Met medewerking van Marc Calon, Hugo Versteeg, Guus van Montfort en Henk Nies (columns) **Eindredactie** Geranda Roeters en Carolien Hovenier **Infographics** Marco Faasen

Fotografie Sjoerd van der Hucht, Claudia Kamergorodski (Daniëlle Harkes), Patrick van Gemert (Hugo Versteeg), Kees Linnenbak (Austerlitz Zorgt), Suus van Rooijen (Bert Peterse), Rutger Rog (EMMA Communicatie), Bram van Densen (Guus Bannenberg), Loes Schiedorn (fotospread), Hanneke Gerrits (Zorgcoöperatie Helenaveen) **Grafische vormgeving** Haagsblauw

Druk Delta 3 **Oplage** 2000 exemplaren

VOORWOORD

Ruimte voor Lokale Kracht

Lokale Kracht leeft. We zien steeds meer initiatieven van burgers in wonen, welzijn en zorg. Zeven jaar geleden al vertelde Ad Pijnenborg van Zorgcoöperatie Hoogeloon zijn verhaal op onze ProjectImpulsbijeenkomsten. Toehoorders reageerden wisselend. Van verbaasd, enthousiast en nieuwsgierig tot sceptisch.

Nu is het 2013 en is Hoogeloon uitgegroeid tot het boegbeeld van burgers die zelf zorg regelen. En zijn er inmiddels zo'n veertig zorgcoöperaties of soortgelijke initiatieven operationeel. Bijeenkomsten over burgerinitiatief trekken stevast veel publiek. Ons congres 'Lokale Kracht, méér power in wonen, welzijn en zorg', trok dit voorjaar meer dan 500 deelnemers. Medewerkers van zorgorganisaties, corporaties, gemeenten, welzijnsorganisaties, vrijwilligersorganisaties en actieve burgers deden mee. Zij gingen in gesprek, legden nieuwe verbindingen en wisselden ideeën uit. Dat is wat we vanuit het Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg graag mogelijk maken.

Burgers niet reduceren tot klant

Voor ons is Lokale Kracht het nieuwe samenspel tussen burgers, overheid en professionals (van zorg- en welzijnsorganisaties, woningcorporaties en andere lokale partijen). De inzet is wonen, welzijn en zorg zo te organiseren, dat mensen - ook als ze hulp nodig hebben - kunnen blijven wonen waar ze willen, verbonden blijven met hun eigen sociale omgeving en er een bijdrage aan kunnen leveren. Burgers niet reduceren tot klant of doelgroep waar organisaties hun waren aan kunnen slijten, maar ze ook zien als initiatiefnemers, ondernemers, eigenaren, co-creatoren. In de verandering van verzorgingsstaat naar netwerksamenleving gaan burgers meer en meer zelf het heft in handen nemen. Als overheid en organisaties daarin mee kunnen bewegen en ondersteunen waar nodig, krijgt burgerinitiatief de ruimte om te groeien. Dan wordt het 'Swingen met Lokale Kracht', zoals Nico de Boer schrijft in zijn essay voor de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling.

Nieuw samenspel

Op onze website en tijdens onze bijeenkomsten presenteren we veel voorbeelden van Lokale Kracht.

Van burgers die zelf zorg organiseren, zoals in Hoogeloon en Elsendorp, en concepten om onderlinge dienstverlening en contact te ondersteunen, zoals in Eindhoven en Den Haag, tot organisaties die ruimte geven aan burgers, zoals in Rotterdam en Den Bosch. Dat is voor ons de aanleiding om dit magazine te maken. We willen de vele inspirerende voorbeelden onder de aandacht brengen, laten zien hoe verschillend ze zijn en wat ze stimuleert of belemmert.

Als Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg leveren we graag een bijdrage aan Lokale Kracht in wonen, zorg en welzijn. We willen de leden van Aedes en ActiZ en hun samenwerkingspartners inspireren met dit magazine. Want we zien dat door hun inzet prachtige initiatieven van de grond komen. En als we met het magazine en met onze andere activiteiten dit nieuwe samenspel tussen burgers, overheid en professionals een stapje verder brengen, is onze missie geslaagd.

Daniëlle Harkes

MANAGER AEDES-ACTIZ KENNISCENTRUM WONEN-ZORG

Trudy heeft psychische problemen. Ze komt haar appartement niet meer uit. Hulpverleners komen niet verder dan de voordeur. Totdat Wim bij Trudy aanbelt. Wim is als oud ggz-cliënt ervaringscoach. Hij werkt als coach bij Panoramix, een project door en voor ggz-cliënten in de Utrechtse krachtwijk Kanaleneiland, met als doel dat zij regie krijgen over hun eigen leven.

Ervaringscoaches halen ggz-cliënten uit isolement

‘Doordat Wim hetzelfde heeft meegemaakt als Trudy, krijgt hij het wél voor elkaar om deze vrouw uit haar geïsoleerde positie te halen’, vertelt Machteld van Raalte, programmamanager van Panoramix. ‘Wim nodigde haar uit naar onze huiskamer te komen om andere (o)ggz-cliënten te ontmoeten en mee te doen aan leuke activiteiten. Nu geeft ze er Nederlandse les aan Turkse en Marokkaanse vrouwen. Deze ondersteuning op basis van gelijkwaardigheid is onze kracht.’

Panoramix is een samenwerking van acht Utrechtse organisaties die actief zijn op het terrein van de ggz, maatschappelijke opvang en welzijn. ‘De ervaringscoaches gaan bij mensen op bezoek om hun wensen in kaart te brengen en te vragen wat zij zelf willen betekenen voor anderen. De één heeft nieuwe gordijnen nodig, de ander wil graag een kopje koffie drinken met iemand uit de wijk. Maar het kan ook gaan om andere huisvesting of budgetbeheer. Op basis van de huisbezoeken en de ontmoetingen in de woonkamer, kijken de ervaringscoaches wie het best kan

helpen. Dat kan een vrijwilliger zijn uit de wijk of een professional voor complexere vragen. De ervaringscoaches worden door professionals ondersteund. Ze kunnen bij ons terecht met hun vragen en ervaringen. We gaan ook

vaak mee op huisbezoek. Zo nodig is er een professional aanwezig in de huiskamer. Maar de ervaringscoaches en vrijwilligers zijn prima in staat de huiskamer zelf te bestieren.’

 www.panoramixkanaleneiland.nl

Steeds meer inloophuizen voor mensen met dementie

De Odensehuizen voorzien in een behoefte. Nu al kunnen mensen met dementie en geheugenklachten met hun familie en vrienden terecht bij deze inloopcentra in Vlissingen, Groningen en Amsterdam (één in Zuid en één in Zuid-Oost, vooral voor mensen uit andere culturen). Vier huizen zijn in oprichting.

De Odensehuizen worden opgezet als particulier initiatief en gerund door mensen met dementie, mantelzorgers en vrijwilligers. Een betaalde beroepskracht coördineert de activiteiten, die op initiatief van de bezoekers worden georganiseerd. Margo Langedijk, van Odensehuis Amsterdam Zuid en verantwoordelijk voor de ontwikkeling van deze huizen: 'Mensen die dementie hebben, kunnen nog lang een rol in de samenleving hebben. Maar dan moeten ze er wel de mogelijkheid voor krijgen. Bij ons kunnen ze terecht voor een zinvolle dagbesteding. Zelforganisatie is de kern. Bezoekers bepalen wat ze willen doen: de krant lezen, tuinieren, de lunch verzorgen, lezen of deelnemen aan een groepsactiviteit, zoals de beweeglessen die een welzijnsorganisatie hier organiseert of een schildercursus van een kunstenaar. Alles kan, niets moet. Daardoor voelen onze cliënten zich serieus genomen. Juist voor mensen die dementie hebben, maar nog wel veel kunnen, is het essentieel dat ze niet afhankelijk zijn van activiteiten die andere mensen voor ze organiseren.'

Naast deze vrijheid verklaart onze laagdrempeligheid het succes van de Odensehuizen. We werken zonder indicatie. Mensen hoeven dus niet eerst langs een 'loket' om zich aan te melden.'

 www.odensehuis.nl

Walter Hamers, bestuurder Talis

'Het is onze kerntaak om burgerinitiatieven te faciliteren'

'Het is goed dat steeds meer mensen zelf initiatief nemen op het gebied van wonen, zorg en welzijn. Hoewel het niet is bewezen, denk ik dat mensen het vaak net zo goed zelf of beter kunnen regelen dan instituten.'

Er is ook een financiële reden om dat te doen. Als maatschappelijke organisaties hebben wij de plicht om kosten zo laag mogelijk te houden. Dus als mensen zelf hun zaken willen regelen omdat ze niet afhankelijk willen zijn van dure instituten en wij op deze manier maatschappelijke kosten kunnen beheersen, moeten we deze initiatieven vooral steunen. Talis doet dit op verschillende manieren. Zo faciliteren wij zelfbeheer bij woonverenigingen. Mensen die als woongroep

bij ons huren, kunnen zelf het onderhoud aan de woning (laten) uitvoeren. Een ander voorbeeld is een nieuwbouwwijk in Nijmegen. Twee woongemeenschappen kwamen anderhalf jaar geleden bij ons met het plan om een duurzaam bouwproject te realiseren. De nieuwe wijk bestaat uit 77 woningen, vijf werkruimtes en diverse gemeenschappelijke ruimtes. Duurzaamheid gaat in dit geval over meer dan bouwmaterialen, eigen afvalwaterzuivering en zonnecollectoren. Het gaat ook om sociale duurzaamheid. De sociale cohesie is groot, bewoners delen voorzieningen. Alle leeftijden en samenlevingsvormen zijn vertegenwoordigd. Jong en oud kunnen zich voor elkaar inzetten. Hierdoor vereenzamen mensen niet, worden ze minder afhankelijk van externe zorg en voelen zich prettig en nuttig.'

COLUMN

Marc Calon

Voorzitter Aedes vereniging van woningcorporaties

 [www.aedes.nl/content/dossiers/
bewonersparticipatie-en-zelfbeheer.xml](http://www.aedes.nl/content/dossiers/bewonersparticipatie-en-zelfbeheer.xml)

Zorgeloos wonen in de wijk

Steeds meer burgers nemen zelf initiatief om hun woonomgeving te verbeteren. Ze starten coöperaties, wijkondernemingen en woongemeenschappen. Veel corporaties faciliteren en ondersteunen deze initiatieven. Dat doen ze op verschillende manieren. Corporatie Tiwos ziet de huurders als co-producenten. Corporatie Woonbedrijf faciliteert een seniorensociëteit. Qua Wonen speelt een belangrijke rol in Bloemrijk, een bijzondere wijk waar huurders zich inzetten voor de buurt en bewoners.

Deze ontwikkeling is niet nieuw, maar krijgt op dit moment wel een extra impuls door het huidige overheidsbeleid. Gemeenten moeten op lokaal niveau zorg leveren en burgers zijn meer dan ooit zelf primair verantwoordelijk voor hun eigen welzijn. Zeker voor kwetsbare groepen is dat niet altijd makkelijk. Des te belangrijker dat ze goed ondersteund worden door professionals.

Ook woningcorporaties spelen daarbij een rol. Zij zorgen voor adequate huisvesting. Daarnaast werken ze samen met zorg- en welzijnsorganisaties, gemeente en vrijwilligersorganisaties om burgers te ondersteunen bij prettig wonen, werken en leven.

Lokaal maatwerk is daarbij belangrijk. Want iedere keer opnieuw blijkt de behoefte aan ondersteuning in een grote stad of plattelandsgemeente wezenlijk te verschillen. Telkens opnieuw is het van belang dat aanbieders van wonen, zorg en welzijn samen met gemeente, investeerders, vrijwilligersorganisaties en burgers zelf kijken wat nodig is aan voorzieningen. Waar is ondersteuning gewenst, wat loopt goed en wat heeft nog een extra zetje nodig? Al deze partijen moeten samen aan de slag om te zorgen voor een toekomstbestendige aanpak. Soms is er weinig nodig, soms is erkenning al voldoende.

We mogen de kracht van kwetsbare burgers niet onderschatten, maar het is wel zaak dat we hen in het vizier houden. Bij het ondersteunen van burgerinitiatieven is goede samenwerking essentieel.

Corgo sos

Tweedehands winkel biedt kwetsbare vrouwen perspectief

Corgo sos stimuleert kwetsbare wijkbewoners ondernemend te worden. In de tweedehands winkel in de Haagse krachtwijk Escamp kunnen wijkbewoners niet alleen terecht voor mooie kleding, meubels, boeken en andere spullen, maar ook voor vrijwilligerswerk, workshops en andere activiteiten.

Corgo sos staat voor sterk, ondernemend en sociaal. Het Haagse burgerinitiatief combineert een laagdrempelige ontmoetingsplek met een methode om wijkbewoners te ondersteunen en te begeleiden als ze voor zichzelf hebben besloten 'in actie te komen'. De winkel, gevestigd in een anti-kraakpand van de gemeente Den Haag, is een initiatief van wijkbewoonster Corry Verdonk en haar zus Margot Scholten. Verdonk, ooit aangewezen op schuldhulpverlening, weet wat het is om in een moeilijke positie te verkeren. En hoe moeilijk het kan zijn om daar weer uit te komen. Dat bracht haar op het idee Corgo sos te starten. Ze klopte bij de gemeente aan die haar een anti-kraakpand aanbood, en trok er met de auto op uit, op zoek naar mooie spullen bij vrienden, familie en kringloopwinkels.

Vertrouwen leidt tot initiatief

Vanaf het begin – nu een jaar geleden – had Verdonk niet te klagen over de aantallen bezoekers. 'De meeste inwoners van Escamp komen uit Turkije, Marokko en Oost-Europese landen. Er is veel eenzaamheid en werkloosheid. De wijkbewoners vinden het moeilijk om bij de gevestigde instanties aan te kloppen voor hulp. De drempel is te hoog. Bij een aantrekkelijke winkel met mooie spullen stap je makkelijk binnen. We maken met iedereen een praatje. Informele gesprekjes, die iets verder gaan dan het weer. Zo proberen we het vertrouwen van nieuwkomers te winnen en te kijken wat we voor ze kunnen betekenen. Als het vertrouwen is gewonnen, leidt dat vanzelf tot allerlei initiatieven. Vier wijkbewoners werken bijvoorbeeld als vrijwilliger in de winkel. Ze strijken de kleding, houden de winkel schoon en helpen onze klanten. Andere bezoekers organiseren allerlei activiteiten in de winkel. Zo start een Koerdische vrouw met een koffieochtend. Een andere vrouw, die kostuums maakt, geeft naai-

Margot Scholten (links) en Corry Verdonk

'Als het vertrouwen is gewonnen, leidt dat vanzelf tot allerlei initiatieven'

cursussen. Het is leuk om te zien hoe de ontmoeting met andere krachtige vrouwen onze bezoekers uit hun sociaal isolement haalt en hen aanzet tot actie. Binnenkort start een vrijwilliger met schuldhulpverlening.'

Netwerk is cruciaal

Gevraagd naar de kritische succesfactor van Corgo sos, noemt Verdonk haar netwerk, dat naast leveranciers van kleding, dvd's en andere goederen, bestaat uit contactpersonen van de gemeente Den Haag, bewonersverenigingen, scholen en het opbouw- en welzijnswerk. 'Dit netwerk is ontzettend belangrijk om bezoekers te trekken en om onze klanten goed te kunnen adviseren. Want dat doen we ook. Zo heb ik laatst een klant, die graag wilde sporten voor een lage prijs, doorverwezen naar de gemeente die deze sportfaciliteiten biedt. En een man die moeite had met het invullen van formulieren, attendeerde ik op een service van het welzijnswerk.'

An elderly man with glasses, wearing a blue suit jacket over a light blue shirt and blue trousers, is sitting on a dark metal bench. He is looking towards the camera with a slight smile. The background shows a brick residential building with white window frames and striped awnings. A silver car is parked on the street behind him. The scene is outdoors with green grass and some fallen leaves on the ground.

Waarom zou je je afzonderen in een exclusief voor ouderen gecreëerde, veilige omgeving? Nergens voor nodig, vindt Stadsdorp Zuid. Met thuishulp op maat, modern nabuurschap en een betrouwbaar netwerk van vakmensen kun je prettig oud worden in je eigen buurt. Bestuursvoorzitter Jacques Allegro vertelt waarom het belangrijk is dat dit onder eigen regie gebeurt.

Stadsdorp Zuid

‘Er is geen blauwdruk’

Jacques Allegro, bestuursvoorzitter

We ontmoeten Jacques Allegro in een filiaal van de Rabobank op het Minervaplein in Amsterdam Zuid. De bank, gevestigd in de buurt van het ‘voorzieningsgebied’ van de coöperatie, stelt de vergaderzalen ter beschikking aan Stadsdorp Zuid. Allegro (72), oud-directeur van het Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden, vertelt enthousiast dat de coöperatie in drie jaar tijd 350 leden heeft gekregen. ‘Eén op de zes inwoners van de Apollo- en Irenebuurt is lid van Stadsdorp Zuid. Het aantal leden groeit nog steeds, via mond-tot-mond-reclame. De contributie – gemiddeld tien euro per maand – is genoeg om financieel honderd procent zelfvoorzienend te zijn. Ook inhoudelijk zijn we niet gelieerd aan de gemeente of een zorgorganisatie.’

Jullie hechten erg aan vrijheid en onafhankelijkheid. Waarom is dat?

Wij willen graag zelf bepalen hoe we zo lang

mogelijk actief, gezond en veilig thuis kunnen blijven wonen. Professionals bij de gemeente en zorgorganisaties zijn gewend om vanuit een bepaald denkkader voorzieningen op te zetten. Maar er is geen blauwdruk voor deze initiatieven. Dat hebben we zelf ervaren. Toen we net begonnen, hadden we een enquête opgesteld om te inventariseren waaraan onze leden behoefte hebben. Aanvankelijk was het sociale aspect niet zo belangrijk, maar later werd dat wel een issue. Wat ik hiermee wil zeggen: zo’n coöperatie is een organisch geheel. Panklare concepten passen niet. En die willen we dan ook niet opgelegd krijgen van de overheid en de zorgorganisaties.’

In deze tijd van bezuinigingen willen gemeenten en zorgorganisaties graag samenwerken met coöperaties. Zou dat de gewoonte om ‘mooie dingen te bedenken voor de mensen’ doorbreken?

‘We worden regelmatig benaderd met de vraag of we willen meedenken over en aanhaken bij nieuwe initiatieven, zoals woon-zorgeenheden voor ouderen waarin verzorgingsinstellingen een belangrijke rol spelen. Daarin zijn we zeer terughoudend, omdat dit toch weer vanuit het vertrouwde denkkader wordt geëntameerd. Ik zeg niet dat dit verkeerd is. Het zijn mooie ontwikkelingen, maar wij denken dat het beter is >

‘Een coöperatie is een organisch geheel. Panklare concepten passen niet. En die willen we ook niet opgelegd krijgen’

Jacques Allegro

als deze initiatieven van de andere kant worden opgestart. Dit betekent niet dat wij de deur dichtgooien. We gaan graag in gesprek, maar we willen eerst zelf duidelijk hebben wat wij willen. Dan zijn we bereid te praten met clubs over zaken die wij belangrijk vinden.’

Thuiszorgorganisatie PuurZuid levert voor Stadsdorp Zuid professionele hulp aan huis. De manier waarop dat gebeurt, hebben jullie ook zelf bepaald, vermoed ik.

‘Wij hebben de kaders aangegeven, dat klopt. Voordat we met thuiszorgorganisatie PuurZuid zijn gaan praten, zijn we te rade gegaan bij onze leden. Zij gaven aan dat ze niet steeds een andere hulpverlener over de vloer willen hebben. Er was behoefte aan persoonlijke hulp en minder bureaucratie. Die wensen hebben we op tafel gelegd bij PuurZuid. Vervolgens hebben zij een voorstel gemaakt over hoe die kleinschalige en persoonlijke thuishulp moet worden ingevuld. Een vast team van drie personen verleent lichte zorg en een vast team van vijf personen zwaardere zorg. En binnen 24 uur is er contact over een hulpvraag. Dit legden we vast in een contract. PuurZuid heeft het dus goed begrepen. De samenwerking bevalt ons zo goed, dat we nu in gesprek zijn over ons voorstel voor dagopvang van lichtdementerende senioren. Onze leden zijn men-

taal goed, maar als dat minder gaat en ze meer zorg nodig hebben, is het fijn als ze daarvoor in hun eigen buurt terecht kunnen. Het plan is een appartement te huren. Andere leden verzorgen in samenwerking met één professional de dagopvang. PuurZuid heeft berekend dat onze aanpak de helft minder kost dan wanneer zij zo'n dagopvang zouden opzetten. Zij zien ons voorstel helemaal zitten. Binnenkort gaan we het plan bespreken met de stadsdeelwethouder.’

Je zegt eigenlijk indirect dat de gemeente en zorgorganisaties helemaal niet zoveel moeite hoeven te doen om allerlei ingewikkelde zorgconcepten te ontwikkelen binnen krappe budgetten. De voorzieningen komen er toch wel. Goed en veel goedkoper.

Stadsdorp Zuid

Stadsdorp Zuid is een initiatief voor en door bewoners van de Apollo- en Prinses Irenebuurt. De coöperatie biedt thuiszorg op maat en bemiddelt tussen leden en vakmensen, zoals betrouwbare schilders en installateurs. Vaak met korting. In een aantal restaurants kunnen senioren lekker en gezond eten. En voor wie niet uit eten kan of wil gaan, is er thuisbezorging van de traiteur, soms tegen een gereduceerd tarief. Daarnaast stimuleert Stadsdorp Zuid modern nabuurschap. Leden kunnen een beroep doen op elkaar als het nodig is volgens het principe 'een goede buur is beter dan een verre vriend'. Jacques Allegro: 'In de buurt woont een echtpaar, waarvan de man mantelzorg is. Een aantal leden bood spontaan aan om elke woensdag een paar uur voor zijn vrouw te zorgen, zodat hij andere dingen kan doen. Een prachtig voorbeeld van nabuurschap.'

Sociaal contact is een belangrijke pijler van Stadsdorp Zuid. Werkgroepen organiseren activiteiten, zoals film-, museum- en operabezoek. Tijdens de thee- en borrelbijeenkomsten in hotel Apollofirst verzorgen leden lezingen over interessante onderwerpen. 'Onlangs was er een bijeenkomst over Mozart. Maar het kan ook gaan over serieuze zaken, zoals het levenstestament. Of over euthanasie.'

'Laat ik het zo zeggen: er zijn andere wegen om tot hoogwaardige voorzieningen te komen. Daarmee zijn we volop bezig. Geïnspireerd door Stadsdorp Zuid, worden alleen al in de Amsterdamse binnenstad in vijftien wijken initiatieven opgezet. We zijn nu een online netwerk aan het opzetten om kennis en ervaring uit te wisselen. Compleet met een handige toolbox, waarin je kant-en-klare statuten en adviezen kunt vinden om een initiatief te starten. Ook gaan we seminars organiseren, online en offline, als we voldoende financiers hebben. Stadsdorpen en oudereninitiatieven zijn volwassen geworden. Tegen de overheid en zorgorganisaties zou ik dan ook willen zeggen: laat die traditionele beleidsnota's voorlopig achterwege en ga in gesprek met coöperaties over hun voorstellen.'

‘Nieuwe praktijk vraagt om nieuwe, lichte regelgeving’

Veel zorgcoöperaties sluiten naadloos aan bij de transitie die het Rijk inzet op het gebied van de AWBZ en de Wmo. Deze ontwikkeling inspireerde een aantal coöperaties een brief te sturen naar politici en beleidsmakers met tips om dit transitieproces goed aan te laten sluiten op burgerinitiatieven.

Dit voorjaar ontvingen het ministerie van VWS, provincies, gemeenten, zorgverzekeraars en maatschappelijke organisaties de brief van het Platform Zorgcoöperatieve Ontwikkelingen, dat de belangen behartigt van zes Brabantse zorgcoöperaties. Kern is de huidige wet- en regelgeving, die – ondanks de op handen zijnde decentralisatie – te veel is toegespitst op de klassieke zorgstructuur. Ton Schepens, voorzitter van het Platform: ‘Veel regelgeving is te zwaar voor kleinschalige initiatieven en niet op de praktijk geënt. Wij moeten aan dezelfde eisen op het gebied van zorg, voedselveiligheid en brandveiligheid voldoen als een verpleeghuis. Een voorbeeld. In een aantal dorpen kunnen senioren in het wijkcentrum samen eten. Soms is er ook gelegenheid om er te rusten. Als die wijkcentra aan alle regels moeten voldoen, komen ze tijd te kort. Ze moeten ergonomische stoelen aanschaffen, bordjes met ‘nooduitgang’ boven de deuren hangen, afwasmiddelen in gesloten kasten bewaren, aan de visboer vragen of die HACCP-gecertificeerd is, terwijl het hele dorp er vis koopt... Deze en tientallen andere re-

gels zijn zeker nuttig voor grote verpleeghuizen, maar niet nodig voor kleine initiatieven.’

Onrealistisch

Daarnaast is veel wet- en regelgeving niet toegesneden op de realiteit van alledag. ‘We pleiten voor een stelsel van wet- en regelgeving dat aansluit bij wat er in families gebruikelijk is. Laten we ophouden met de traditie dat als iemand in een woonzorginstelling wordt opgenomen de familie alle verantwoordelijkheid bij de instelling moet inleveren. En we vervolgens de boel dichtspijkeren met zware kwaliteitsregels zoals de Kwaliteitswetgeving en de Wet Bopz. Laten we kleinschalig wonen zo ‘thuis’ mogelijk maken. Daarbij benadrukken we overigens wel dat een deel van de regelgeving niet ter discussie staat. Als er gekwalificeerd personeel nodig is, moet dat personeel natuurlijk aan alle BIG-kwalificaties voldoen.’

Eén budget

In de brief pleit het Platform Zorgcoöperatieve Ontwikkelingen voor één dorpsbudget, waarmee

‘Laten we kleinschalig wonen zo ‘thuis’ mogelijk maken’

coöperaties zelf kunnen bepalen wat er nodig is op het gebied van zorg en welzijn. De strikt afgebakende kostenstructuur bezorgt coöperaties regelmatig hoofdbreken. ‘De ene dag heb je meer geld nodig voor medische zorg, omdat er iemand is gevallen. De andere dag is er budget nodig om toegenomen eenzaamheid tegen te gaan. Dat vereist een flexibele budgettering en dat kan nu niet. Voor elke ziekte of welzijnsactiviteit is er een aparte regeling. Wij vragen aan gemeenten ons één budget te geven waarmee we alles kunnen doen. Dat is ook nog eens veel goedkoper. Laat ik een voorbeeld noemen. Als er een bankje moet komen waarop ouderen kunnen uitrusten, voert de beleidsmedewerker van de gemeente dit uit, vaak samen met een adviesbureau. Dat kost veel meer dan dat wij zelf zo’n bankje regelen.’

Wijkverpleegkundige

Ook vraagt het Platform of gemeenten de terugkeer van de wijkverpleegkundige willen stimuleren. ‘Die kan een uitstekende brugfunctie vervullen tussen de informele kracht die in dorpen en wijken aanwezig is en het welzijnswerk, de

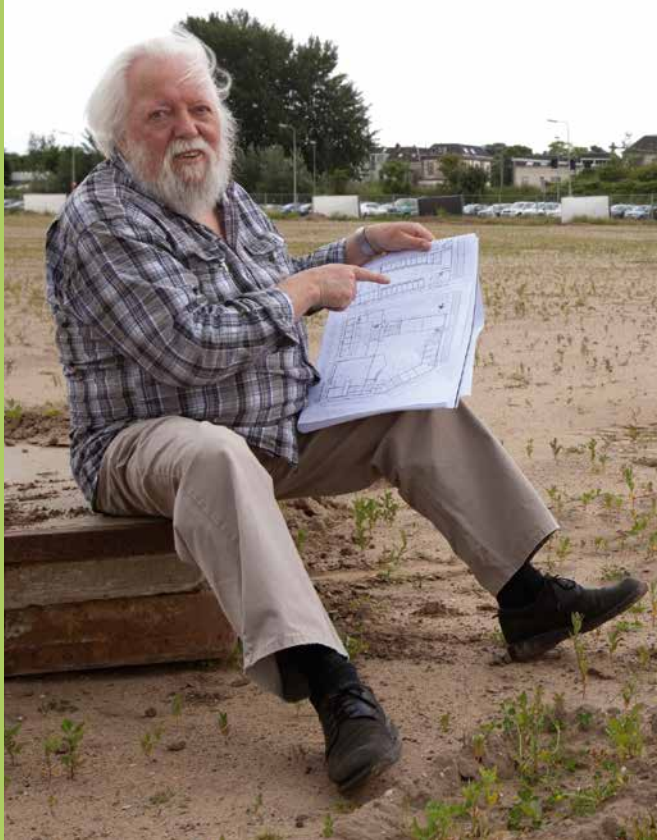
‘Ergonomische stoelen, bordjes met ‘nooduitgang’ boven de deuren, HACCP-gecertificeerde visboeren... veel te zware regelgeving voor kleinschalige woonvormen’

verpleging, verzorging en huisartsenzorg. In Brabant hebben we goede ervaringen met wijkverpleegkundigen. Ook coöperaties zijn enthousiast over dorpsondersteuners en zorgcoördinatoren, die hetzelfde werk doen met uitzondering van het medische deel.’

Kom kijken!

De brief is eind april verstuurd. En de reacties zijn positief. In september ontvangt het Platform een aantal fractieleden van de Tweede Kamer en beleidsmakers van het ministerie van VWS en de VNG. ‘Het is goed om mensen te laten zien waarover het gaat. We kunnen uren praten over hoe fijn het is als mensen oud kunnen worden in hun eigen dorp of wijk, maar je moet toch met eigen ogen zien hoe dat in de praktijk is vormgegeven. Dan kun je echt goed beoordelen wat nodig is en wat je daar als overheid aan kunt bijdragen.’

COLUMN

Hugo Versteeg

Initiatiefnemer van De Derde Fase en het Ubuntuplein in Zutphen.

 www.derdefase.org en www.ubuntuplein.nl

‘Leuk ideetje wel...’

Daar zit je dan plotseling, als ex-planoloog na een leven vol ‘inspraak’ en ‘betrekken van bewoners’ - als vergrijsd, ambtelos burger aan tafel tegenover de professionele *Nachwuchs*. Je hebt een vernieuwend initiatief, waarbij mensen het heft in eigen hand willen nemen voor de invulling van hun laatste levensfase.

De ontvangst is welwillend, maar: ‘Weet die ouwe eigenlijk wel wat daar allemaal bij komt kijken en hoe veel regels en instituties zich daar niet allemaal tegen verzetten?’

Bij de meeste ontmoetingen hoorde ik iets als: ‘Leuk ideetje wel, maar laat dat nou liever over aan de mensen die er verstand van hebben en de instellingen die daarvoor zijn toegerust...’

Eerder hadden we al - wijs geworden door menige ervaring aan de andere kant van de tafel - in onze statuten laten zetten: samenwerking met alle organisaties en instellingen die kunnen bijdragen aan het doel van de vereniging, voor zover dit de keuzevrijheid van de betrokkenen niet onevenredig beperkt.

Dat gaf ons, vaker dan we hadden verwacht, een legitieme reden om al te intieme toenadering af te wijzen. Om makkelijker aanvaard te worden als ‘gelijkwaardige partner’ lieten we ons al gauw vergezellen door een projectbegeleider uit de juiste generatie. Maar hem ontbreekt soms de tijd, afstand of rust van onze *leisure class* om écht buiten de kaders te denken. Bovendien: hij moet er van eten.

Sinds 2005 is er veel water door de IJssel gevloeid. We hebben nu een project, een locatie, een projectontwikkelaar en een schetsontwerp voor 170 woningen met allerlei voorzieningen, bedoeld voor ‘zorgpreventie’. Daarbij ruim zeventig ongeduldig wachtende toekomstige bewoners. Én een crisis.

Daardoor kan maatschappelijk vastgoed blijkbaar niet meer. Anderen hebben het Social Return on Investment (SRI) uitgerekend: ouderen met zinvolle activiteiten, vragen tot 60% minder professionele zorg. Maar wie financiert de faciliteiten? De meeste organisaties - en ook hun bestuurders - vechten voor lijfsbehoud. Preventie is daarbij blijkbaar geen rendabele investering. *Penny-wise and Pound-foolish?* Graag of niet, zelfredzaam zullen we tóch wel worden. *Sauve qui peut* - of tóch liever samen?

Soms voel je je, met je mooie boodschap voor nieuwe vormen van solidariteit, wel een beetje verwant met die Spaanse edelman die het lang geleden opnam tegen windmolens - dat is overigens wél een trendy onderwerp.

Austerlitz Zorgt

Compleet met AWBZ-zorg en huishoudelijke hulp in natura

In Austerlitz is twintig procent van de inwoners lid van de coöperatie Austerlitz Zorgt. Opgericht in december 2012 telt de coöperatie nu al zo'n 270 leden. Voorzitter Jan Sniijders vertelt over de opzet van de coöperatie en de samenwerking met de gemeente Zeist, welzijnsorganisatie Meander Omnium en woningcorporatie de Combinatie.

Austerlitz Zorgt is ontstaan naar aanleiding van een leefbaarheidsonderzoek, georganiseerd door de gemeente Zeist, de provincie, twee woningcorporaties en de dorpsvereniging Austerlitz' Belang. Er moest één opdrachtgevende partij zijn om de gewenste voorzieningen in het dorp te realiseren. Austerlitz' Belang nam die rol op zich en richtte later de coöperatie Austerlitz Zorgt op.

Organisatie

Jan Sniijders: 'De eerste maanden hebben we gebruikt om te praten met belangrijke stakeholders. Denk aan welzijnsinstanties in het dorp en zorgverleners, zoals de huisarts. Wat was hun idee bij een zorgcoöperatie en welke rol konden zij daarin spelen? Gelijktijdig hebben we onze organisatie ingericht. Het team bestaat uit een dorpsondersteuner (0,4 fte), een zorgcoördinator (0,1 fte), en de belangrijkste huisarts voor Austerlitz. De dorpsondersteuner is de fysiotherapeut uit het dorp. Zij inventariseert de zorgbehoefte. Kunnen mensen zorg regelen via hun familie? Of is hulp nodig van onze vrijwilligers? De dorpsondersteuner fungeert ook als informeel Wmo-loket voor de gemeente. Dat betekent dat zij bijvoorbeeld de indicatiestelling uitvoert, waarna de gemeente Zeist die formeel goedkeurt. De zorgcoördinator is iemand met een eigen zorgorganisatie in het dorp. Zij regelt de professionele zorg. Zo hebben we vanaf het begin ook AWBZ-zorg kunnen aanbieden. Al het andere werk wordt door onze vrijwilligers gedaan.'

Huishoudelijke hulp

Inmiddels gaat de dorpsondersteuner bij alle zeventig-plussers op huisbezoek om hun zorgbehoeften in kaart te brengen. En er is een vervoerservice voor ouderen, met vijftien vrijwillige chauffeurs. 'We hebben onlangs ook geregeld dat we huishoudelijke hulp in natura kunnen leve-

'Onze activiteiten besparen de gemeente veel geld'

ren. De gemeente Zeist had hiervoor een aanbesteding uitgeschreven. Onze zorgcoördinator heeft zich met haar bedrijf hiervoor ingeschreven en de aanbesteding mede gewonnen.'

Zorgcoöperatie Austerlitz werkt ook samen met welzijnsorganisatie Meander Omnium (Zeist). 'We wisselen kennis en ervaring uit en maken gebruik van hun diensten als het nodig is. Zo is onze vervoerservice niet toegesneden op mensen die met een scootmobiel moeten worden vervoerd. Dan kunnen wij hun belbus ervoor inzetten.'

Verdienmodel

Binnenkort beginnen de vrijwilligers met gezamenlijk eten, een klussendienst en administratieve hulp. De dorpsondersteuner begint met een cursus bewegen voor ouderen. Met de woningcorporatie, die zorgappartementen en seniorenwoningen gaat bouwen, bespreekt de coöperatie hoe zij de zorg gaat leveren. Al deze activiteiten bespaart Zeist veel kosten, stelt Sniijders. 'Daarom betaalt de gemeente het salaris van onze dorpsondersteuner en zorgcoördinator. Met deze ondersteuning en het geld dat we via onze leden binnenkrijgen - 24 euro per jaar - kunnen we ons prima redden.'

 www.austerlitzbelang.nl

Dennis Duiker, directeur welzijnsorganisatie Movactor

‘Welzijn op recept maakt gelukkig’

‘Regelmatig komen mensen bij de huisarts over de vloer met onduidelijke klachten. Vaak is de oorzaak mentaal. Mensen voelen zich ongelukkig. En dat los je niet op met een pilletje.’

Voor de artsen van gezondheidscentrum De Roerdomp was dat aanleiding contact met ons op te nemen. Vanuit onze rol als leverancier van sociale interventieprogramma's hebben we gekeken wat we voor deze mensen kunnen doen. Met het Trimbosinstituut, dat de relatie tussen geluksbeleving en mentale weerbaarheid onderzocht, bedachten we het concept ‘Welzijn op recept’.

Droomhuis voor allochtone mantelzorgers

Het Droomhuis in Almere van zorgorganisatie 's Heeren Loo is een multicultureel huis voor mensen met een verstandelijke beperking. Ouders en mantelzorgers met een islamitische achtergrond bedachten het concept.

's Heeren Loo en de Stichting Bevordering Maatschappelijke Participatie (BMP) begeleidden een diverse groep ouders uit Turkije, Marokko, Irak en andere islamitische landen. Dat gebeurde aan de hand van de verhalende methode. Saskia Moerbeek (BMP): ‘Niet organisatorisch en planmatig denken, maar beginnen bij de verhalen van de ouders. We vroegen ze: ‘Wat doet de zorg voor jouw kind met jou? Wat zijn de mooie en moeilijke kanten? En welke vragen kom je tegen?’ Vanuit die ervaringen hebben we het huis ingericht. Dus als iemand zei: ‘Ik vind het belangrijk dat mijn familie

is betrokken bij de zorg’, vertaalden we dat naar de manier waarop we dat in het huis kunnen organiseren. Zo zijn we steeds concreter geworden. Wat betekent de islam voor deze kinderen? Is een gebedsruimte zinvol? Of moeten we het een stiltecentrum noemen, omdat niet iedereen kan of wil bidden? De gesprekken leverden mooie inzichten op. Zo wilden de ouders geen exclusief islamitisch huis. Ja, het is islamitisch. Maar wat betekent dat? Islamitisch is gastvrij en daarom is iedereen er welkom. Dus ook joodse of christelijke kinderen en Nederlandse verzorgers. Een van de ouders uit de groep werkt nu in het Droomhuis. Zij vertelt de anderen over het concept en de ideeën erachter, zodat het nu ook daadwerkelijk in de praktijk wordt uitgevoerd.’

 Boekje Ons Droomhuis – www.stichtingbmp.nl/cms/publicaties/ons-droomhuis

Welzijnsvragen worden door bewoners zelf beantwoord door deel te nemen aan aantrekkelijke programma's die hun mentale vermogen versterken. Een kook- of computerles... het kan van alles zijn. Als het mensen maar bij elkaar brengt. Want sociaal contact maakt gelukkig. Huisartsen verwijzen hun patiënten naar ons door ze een 'welzijn op recept' voor te schrijven. Daarbij hebben de deelnemers aan onze programma's een grote rol. Iemand die bij de dokter aangeeft dat hij gelukkig wordt van het geven van computerlessen, kan daarvoor een 'recept' krijgen en zijn wens bij ons realiseren. Huisartsen verwijzen overigens niet alleen naar ons, maar steeds vaker ook naar initiatieven die door burgers zelf zijn opgezet. Voorwaarde is wel dat deze programma's voldoen aan de op wetenschappelijk onderzoek gebaseerde kwaliteitseisen van Welzijn op recept.'

Guus Bannenbergh,
bestuurder Van Neynseelgroep

'Bouwen aan gemeenschappen'

'Onze rol van zorgorganisatie als aanbieder van uitsluitend standaard diensten voor een hele stad of regio wordt steeds minder.'

Elke dag hoor ik senioren zeggen: 'We moeten zelf iets in de wijk regelen, want de overheid doet dat niet altijd meer voor ons.' Wij spelen hierop in door onze huizen open te stellen. Dat doen we niet door een strak servicepakket aan te bieden en dan maar hopen dat er iemand komt. We bouwen een gemeenschap op. Onze medewerkers benaderen bewonerscommissies en ouderenbonden in de wijk om te kijken of er interesse is voor een initiatiefgroep. Met deze groepen zetten we dan een Sociëteit op. In twee van onze vestigingen is dit al gelukt en kunnen ouderen elkaar ontmoeten. Medewerkers van ons restaurant zorgen - tegen een kleine vergoeding - voor koffie, thee en maaltijden. De Sociëteit biedt gezelligheid, maar dat is niet genoeg. Daarom kijken we nu met de landelijke alliantie Corona Wonen hoe we een totaalconcept kunnen maken om mensen langer zelfstandiger thuis te laten wonen. WeHelpen.nl is daarbij een mooi instrument. Het is een online marktplaats voor het vinden en verbinden, organiseren en delen van hulp op vrijwillige basis. Dat gebeurt op basis van punten. Jongere ouderen verdienen punten voor hun hulpverlening aan oudere senioren. Als de jongere senioren zelf geen hulp meer kunnen verlenen, kunnen ze de punten die ze hebben verzameld inzetten voor diensten die ze nodig hebben. Zo willen we meehelpen om zorgcoöperaties tot stand te brengen.'

Lokale Kracht is natuurlijk een van de kernthema's van het Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg. Maar wat is dat, Lokale Kracht? Een gesprek met Yvonne Witter van het Kenniscentrum. Over het benutten van talent en de veranderende rolopvatting van de overheid.

Menselijke warmte, contact en nabijheid

Yvonne Witter, Aedes-Actiz Kenniscentrum
Wonen-Zorg

‘Eigelijk hou ik helemaal niet zo van die termen als ‘in je kracht zetten’. En ook niet van de term ‘Lokale Kracht’. Ondanks dat we daar zelf een sterk thema van gemaakt hebben. In mijn ogen is het namelijk een verhullende term: kracht zit ‘m helemaal niet in dat fysieke. Wat ik bedoel: ik sprak nog niet zo lang geleden een man van bijna negentig. Die man was zeker niet in topconditie. Maar de levenslust spatte van hem af! Twinelingen in zijn ogen, verhalen vertellen. Iedere dag nog even langs de buurvrouw om een ‘bakkie te doen’. Dat is kracht in die andere betekenis van het woord. Zo moet je feitelijk ook kijken naar de term ‘Lokale Kracht’. Eigenlijk doelen we op die activiteiten, die je met plezier in de onmiddellijke omgeving van je eigen huis voor en met anderen verricht. Om de buurt iets leefbaarder te houden, of om iemand bij je in de straat bij te staan.’

Is dat een nieuwe ontwikkeling in Nederland?

‘Nee, helemaal niet. Al in mijn studententijd zag je dit soort activiteiten, bijvoorbeeld bij het Gilde Amsterdam. Toen al werd vraag en aanbod bij elkaar gebracht. Een ‘match’ zouden we dat vandaag de dag noemen. Ik herinner me nog goed dat een lerares Spaans het wel leuk vond om in

de buurt mensen de Spaanse taal te leren. En via dat Gilde Amsterdam kwam ze dan in contact met haar nieuwe ‘leerlingen’. Lokale Kracht, kortom, is een thema dat al heel lang zichtbaar is. Alleen, we zijn het pas de laatste jaren zo gaan benoemen. Er wordt vandaag echter sterker een beroep op gedaan dan vroeger.’

Cynici zullen beweren dat het de overheid maar wat goed uitkomt, dat de inwoners van Nederland steeds vaker hun eigen boontjes doppen. Het lijkt geen ‘willen’, maar ‘moeten’. Zonder mantelzorg lijkt de zorg werkelijk onbetaalbaar en valt de leefbaarheid van een wijk of buurt niet meer te garanderen. Zonder inzet van de buurtbewoners zelf is...

...‘maar, dat is toch positief?’, onderbreekt Witter. ‘Die buurtbewoners woekeren met hun talenten. Ze doen dingen die ze écht leuk vinden. Waar ze erkenning uit putten, waarmee ze zin geven aan hun leven. Dus ik zie daar eigenlijk alleen maar >

‘Als burgers de weg binnen de overheid hebben gevonden, is de samenwerking vaak inspirerend’

Yvonne Witter

voordelen in. Mensen hebben weer meer behoefte aan contact: door de individualisering is het toch allemaal wel wat anoniemer geworden. Dat zijn we nu met elkaar aan het repareren. En natuurlijk komt dat goed uit. Ik zie ook wel dat de overheid op zoek is naar een andere rol. Het is altijd een samenspel tussen overheid en burger, dan is de een wat actiever, en dan weer de ander. En het is natuurlijk ook niet zo dat ambtenaren in Nederland met de armen over elkaar bij het raam naar buiten zitten te kijken. Er wordt gewoon hard gewerkt.’

Wat verandert er in de praktijk? Welke mooie ontwikkelingen zie je op het terrein van wonen en zorg?

‘Het project Bloemrijk in de Bloemenbuurt in Krimpen aan den IJssel is een project waar ik echt

enthousiast van raak. Een rustige jaren zeventig wijk waar mensen elkaar kennen en elkaar weten te vinden. Bloemrijk wordt een zogenoemde levensloopbestendige wijk, waar jongeren, gezinnen en senioren samen wonen en veel voor elkaar doen. Mensen die er komen wonen, weten dat ze voor de buurt iets extra's zullen moeten doen. Ingebakken solidariteit: in de vorm van 'voor de planten zorgen', 'timmeren' of 'boodschappen doen'. Corporatie QuaWonen ondersteunt de nieuwe buurt met een buurtcoach en een samenwerkruimte. De ecologische wijk in Nijmegen Noord is een ander goed voorbeeld. Bewoners hebben het initiatief genomen voor een wijk en corporatie Talis bouwt samen met de Woningbouwvereniging Gelderland (WBVG) en initiatiefgroep Ecologisch Wonen Nijmegen (Iewan) de woningen. Er komen ook meergene-

ratiewoningen. De gemeenschap van vijftig bewoners draagt gemeenschappelijk zorg voor de eigen leefomgeving. Er zijn gemeenschappelijke ruimtes en werkruimtes, zowel buiten als binnen. En je ziet de oude 'hofjes' weer opduiken: kleine woningen, waar je gemakkelijk oud kan worden, waar je voorzieningen met elkaar deelt, maar toch zelfstandig blijft wonen. Met meer diversiteit dan vroeger, vooral in de ouderenzorg. Mensen willen - en moeten - langer thuis wonen. Vroeger was er het verzorgingshuis en het verpleeghuis voor mensen met zware zorgvragen. Nu zie je veel meer varianten: de in- en aanleunwoning, de kangoeroewoning, de inkoop van particuliere hulp en zorg, zorgvilla's, 'gepimpte' serviceflats, hofjes. Heel veel verschillende arrangementen. Dat past in de tijdgeest van nu.'

Dus een en al initiatief. Mooi. 'Het past in de tijdgeest'. Wat bedoel je daar mee? Wat is die tijdgeest dan? Leg daar je vinger eens op?

(schiet in de lach) ...'Ja, de tijdgeest. Misschien zeg ik het wel erg stellig... Ik doel eigenlijk op het verlangen naar wat meer kleinschaligheid, meer sociale samenhang, menselijke warmte... vage begrippen, geef ik toe. Maar wel een reactie op de jaren van individualisering, 'succes is een keuze' en ongebreideld geloof in vooruitgang en economische groei. De economische crisis dwingt tot creatiever nadenken over de vraag 'wat wil ik nu echt?' Mensen die nu actief worden in de buurt, ervaren dat de buurt ook weer van henzelf wordt. Je voelt je meer verbonden.' >

‘Economische crisis dwingt tot creatief nadenken: wat wil ik nu echt?’

Yvonne Witter

Een en al rozengeur en maneschijn, dus. Zie je knelpunten? Of zijn die er niet?

‘Die zijn er zeker. De lat voor de actieve burger ligt hoog. Hij moet op een hoog niveau vrijwillige arbeid verrichten. We eisen heel veel. Allereerst door onze complexe wet- en regelgeving en de uniformiteit daarin. Bij beginnende initiatieven is de kennis van die wet- en regelgeving lang niet altijd voorhanden. Enthousiast en vol energie met iets starten, en dan op de vingers getikt worden dat er niet aan alle regels is voldaan... niets werkt meer ontmoedigend. Daarnaast zie ik een groeiend spanningsveld tussen de verschillende eisen die aan een goedwillende actieve burger en aan een professional mogen worden gesteld. Het onderscheid tussen datgene wat een vrijwilliger aan ‘arbeid’ verricht, en het werk van een professional vervaagt. ‘Proto-professionalisering’ zou emiritus hoogleraar in de sociologie Abraham de Swaan dat vroeger noemen. Of liever... we accepteren dat verschil in kennis en kunde minder. We verwachten wel erg veel van vrijwilligers. (denkpauze) Dat doet me overigens denken aan een ander knelpunt: is de kwetsbare burger in onze samenleving wel in staat om in een collectief in de buurt ‘dingen te doen?’ Bereikt

mantelzorg zo iemand? Of blijft dat een taak van professionals en van de overheid? Ook eenzaamheid is zo’n thema: hoe betrek je mensen die niet de vaardigheden hebben om gemakkelijk in zo’n coöperatie actief te worden? Daar valt nog wel een flink aantal stappen in te zetten.’

Ik hoor je niet over de continuïteit en legitimiteit van dergelijke initiatieven: is dat geen probleem?

‘Over de continuïteit maak ik me niet zo’n zorgen. Er zullen altijd wel kartrekkers zijn, die iets extra’s in een project willen doen. Zorgcoöperatie Hoogeloon bestaat bijvoorbeeld al meer dan acht jaar. Daar is de rek nog lang niet uit. Wat je wel weer ziet, is dat vergrijzing van de oorspronkelijke initiatiefnemers een issue is. Dat zie je ook in wooncollectieven: vaak neem je het besluit om met een groep te wonen, als je allemaal in dezelfde levensfase verkeert. In het begin is dat een kracht: je bent omringd door gelijkgestemden. Maar in een aantal van die woongroepen van het eerste uur zie je nu dat iedereen tegelijk oud aan het worden is. En dat mantelzorg in zo’n groep lastiger is: iedereen is ongeveer even oud. Dan is het inhuren van professionals een optie. Aan de andere kant blijkt ook uit onderzoek dat burgers zich in de praktijk prima kunnen vinden in de plannen van actieve burgers. Ook als er geen langdurig inspraaktraject aan vooraf gegaan is (zie het interview met Tine de Moor, elders in dit blad – red). Ook bij projecten van ‘de’ overheid en van professionals is natuurlijk lang niet iedere burger betrokken.’

Hoe is dan die verhouding tussen overheid, frontlijnwerker en actieve burger? Waarom blijft dat toch zo lastig?

‘Ik geloof eigenlijk niet dat dit in de praktijk van vandaag zo lastig is. Tenminste, ik zie steeds vaker dat de grenzen vervagen tussen professional en actieve burger. Een actieve burger is soms een professional, die met zijn kennis

‘We eisen veel: burgers moeten op hoog niveau vrijwillig werk verrichten’

Yvonne Witter

en kunde in de eigen buurt op ‘zijn’ kennisterrein aan de slag gaat. Over en weer groeit het respect: een burger is zeker niet altijd anti-professional. Verre van dat: als burgers de weg binnen de overheid eenmaal gevonden hebben - en dat is nog wel een probleem - dan is de samenwerking tussen burger en professional vaak inspirerend. Ambtenaren raken dus steeds beter ingespeeld op initiatieven uit de samenleving. Dat betekent niet dat het niet nog beter kan.’

Tot slot, wat is de rol van het Kenniscentrum?

‘Eigenlijk zijn we ‘op aarde’ om die weg naar verbetering mee te helpen aanleggen. Door verbindingen tussen professionals, goede initiatieven, corporaties, zorg- en welzijnsorganisaties en burgers tot stand te brengen. Door kennis en goede ervaringen uit te venten. Goede voorbeelden van ‘hoe het ook kan’ kunnen ongelofelijk inspirerend zijn. Enthousiaste verhalen van actieve burgers en professionals nog meer. Op die manier hopen we lokaal bij te kunnen dragen aan goede en op maat gesneden voorzieningen op het gebied van wonen, zorg en welzijn. De talenten van burgers zijn daarbij onmisbaar.’

Wie is Yvonne Witter?

Yvonne Witter (1972) is socioloog en sociaal gerontoloog. Ze is adviseur bij het Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg. Binnen het Kenniscentrum richt zij zich op de thema's: burgerinitiatieven in wonen, zorg en welzijn, woonvariaties, interculturalisatie, eenzaamheid, welzijn, buur(t)projecten en trends. Witter houdt veelvuldig lezingen over deze thema's, schrijft artikelen en blogs en participeert in landelijke commissies. Ook organiseert ze excursies en bijeenkomsten voor onder andere corporaties en zorgorganisaties om innovaties op het terrein van wonen, zorg en welzijn te stimuleren.

Voor elkaar

Deze man uit Den Haag heeft het goed voor elkaar. Voor zichzelf en voor anderen. Hij is trots op zijn werk. Vakman. Uit deze foto spreekt vertrouwen. En dat is precies wat collectieve burgerinitiatieven nodig hebben. De erkenning dat zij uitstekend in staat zijn om voor elkaar te zorgen.

COLUMN

Henk Nies

Bijzonder hoogleraar Organisatie en beleid van zorg, Vrije Universiteit Amsterdam

Van wie is de zorg?

Er verandert veel in de zorg. Het lijkt te gaan over wat we collectief betalen en wat niet, en wie daar over gaat: de rijksoverheid, verzekeraars, gemeenten of de mensen zelf die het maar moeten uitzoeken. Maar eigenlijk gaat het over de vraag: van wie is de zorg? Tot nu toe hebben we het zorgstelsel zo ingericht dat je voor je zelf zorgt totdat je een probleem hebt dat je niet meer zelf kunt oplossen, omdat het te ingewikkeld is of te veel van je vraagt. Dan komt professionele zorg om de hoek kijken. Op dat moment ben je het kwijt: je komt in een professionele wereld. Er wordt voor je gezorgd en het wordt voor je geregeld. Let op de passieve woorden!

Je gaat er dan niet meer écht over. De zorgverzekeraar of de gemeente koopt voor je in, het CAK int je eigen bijdrage, de indicatiesteller bepaalt wat je nodig hebt en de aanbieders en beroepsbeoefenaren leveren dat. Bij de overheid kun je klagen als je te lang moet wachten. Dat wordt nu anders. 'Burgers zelf verantwoordelijk', zo is de huidige beleidslijn. Goede tekst! Maar dat lukt niet als die andere partijen nog steeds over je zorg gaan.

We moeten daarom naar ander eigenaarschap. Waarom zijn cliënten van een verpleeghuis of burgers van een stadsdeel niet mede-eigenaar van dat verpleeghuis? Waarom moet zo'n organisatie voor de financiering van bouwplannen naar een bank en investeren cliënten of burgers niet zelf? Er is immers veel geld onder de mensen, zeker bij ouderen! Op dat moment heb je recht van spreken. Waarom voeg je je als cliënt in de wereld van de professionals en spreek je hun taal, en werken zij niet in de leefwereld van jou als cliënt?

De zorg is nu een collectief goed en daar hechten we aan. Maar als iets van iedereen is, is het van niemand. Dat leidt al gauw tot uitgaven die niemand echt interesseren (andermans portemonnee) of tot georganiseerd wantrouwen (bureaucratie) om dat te voorkomen. Willen burgers verantwoordelijk voor hun zorg zijn, dan moeten ze er (weer) eigenaar van kunnen zijn (Lokale Kracht). Haal dus het eigenaarschap voor de zorg weg bij de zorgsector en weg bij 'het beleid' en breng het naar de mensen die het aangaat en de gemeenschap waarin zij leven. Dat vraagt om vertrouwen en minder bemoeizorg van instanties. Het vraagt ook dat we andere prioriteiten gaan stellen, onze eigen prioriteiten! Niet makkelijker, wel beter.

Rode Rik 2.0

‘Sfeer is alles’

Het recept voor een succesvolle ontmoetingsplek in de wijk? Plezier, warmte en waardering. Tot en met de inrichting aan toe. En een zakelijke bedrijfsvoering. Gerdie Jans Rat en Mieke Nijssen van Rode Rik 2.0 in Vught leggen uit hoe ze dat doen.

Wie Rode Rik 2.0 binnenstapt, wordt verrast door de mooie strak ingerichte ruimte, die de allure heeft van een grand café. De ontmoetingsplek in de wijk De Baarzen heeft ook een terras, jeu de boulesbaan en een moestuin. Het activiteitenaanbod, uitgevoerd door vrijwilligers en gecoördineerd door de (betaalde) beheerder, is zeer uitgebreid. Van warme maaltijden, kaarten en bloemschikken tot het vieren van verjaardagen en andere bijeenkomsten, zoals uitvaarten. Rode Rik 2.0 heeft hiervoor een aantal zalen beschikbaar, die tegen een gereduceerd of standaard tarief te huur zijn.

Kostendekkend

‘De ontmoeting staat bij ons centraal’, zegt mede-initiatiefnemer Mieke Nijssen van Rode Rik 2.0. ‘We hebben geen winstoogmerk, maar willen wel de kosten in rekening brengen. Daarom hanteren we een gereduceerd tarief voor ‘sociale’ activiteiten en een standaard prijs voor commerciële organisaties en activiteiten buiten de wijk. Zo heeft PostNL hier sollicitatiegesprekken gevoerd en organiseert Weight Watchers elke week een bijeenkomst. Zo willen we bereiken dat zoveel mogelijk mensen en organisaties gebruik kunnen maken van Rode Rik.’

Bedrijfsvoering

Rode Rik 2.0 is gehuisvest in een pand van woningcorporatie Woonwijze. Met een bewoners-afvaardiging, Ouderen Samen, een welzijnsorganisatie en een gezondheidsorganisatie vormt de corporatie de programmaraad van Rode Rik 2.0, voorgezeten door Nijssen. ‘De programmaraad adviseert vooral over de bedrijfsvoering’, vertelt Gerdie Jans Rat, werkzaam bij corporatie Woonwijze en lid van de programmaraad. ‘Is er voldoende belangstelling voor activiteiten? Zijn ze financieel verantwoord? We dragen suggesties aan voor activiteiten en bewaken de voortgang ervan, maar we bemoeien ons niet met de in-

‘We hebben geen winstoogmerk, maar willen wel de kosten in rekening brengen’

houd van de activiteiten. De vrijwilligers bepalen het menu van de maaltijden.’

Vrijwilligersbeleid

Rode Rik 2.0 heeft een doordacht vrijwilligersbeleid. Gerdie Jans Rat: ‘Welzijn Vught plaatst advertenties als we nieuwe vrijwilligers zoeken. We hebben een breed aanbod. Van geluidsman en websitebeheerder tot hulp bij de horeca. Mensen kunnen zich dus op activiteiten inschrijven die bij ze passen. We zorgen voor een goede begeleiding en inwerkperiode. Maar ook andere zaken moeten goed geregeld zijn, zoals afspraken over werktijden, declaraties en verzekeringen. Dat leggen we vast in vrijwilligersovereenkomsten. Verbeterpunten komen aan de orde tijdens de reguliere bijeenkomsten. En met ons jaarlijkse uitje willen we onze vrijwilligers bedanken voor hun inzet. Plezier, warmte en waardering zijn belangrijke voorwaarden om enthousiaste vrijwilligers te vinden en te behouden. En natuurlijk ook om bezoekers te trekken. Sfeer is alles. Ook de inrichting van ons pand draagt daaraan bij. Het ziet er uitnodigend uit, met warme en vrolijke kleuren. Mensen moeten zich welkom voelen.’

 www.roderik2.nl

Wie zegt wat over wie?

De verzorgingsstaat verandert in een participatiestaat. Steeds meer burgers regelen zelf hun zaken op het gebied van wonen, zorg en welzijn. Dat verandert de verhoudingen tussen burgers, professionele organisaties en de overheid. De citaten in deze infographic illustreren de belangen, wensen en dilemma's van overheden, burgers en professionals.

'Aansluiting met professionals is essentieel om optimaal betekenis te geven aan zorg voor de doelgroep.'

'Mensen krijgen dertig tot veertig verschillende hulpverleners van zorgorganisaties over de vloer. Door onze persoonlijke aanpak komt dit bij ons niet voor.'

'Wat wij samen doen met professionele instellingen gebeurt op onze voorwaarden.'

'Formele (professionele) zorg en informele zorg (vrijwilligers) zo combineren dat het niet alleen beter, maar ook goedkoper wordt.'

'Burgers zijn niet in staat om zware zorg aan te bieden.'

'Vrijwilligers zijn geen professionals.'

'De diensten die wij aanbieden kunnen burgerinitiatieven ook verzorgen.'

'Onze diensten overlappen elkaar, maar toch zien wij burgerinitiatieven als partner of zelfs als 'interne' oplossing voor een knelpunt.'

PROFESSIONELE ORGANISATIES

'Maar als ik nu afspraken heb gemaakt met die beleidsmedewerker, hoe kan het dan dat de wethouder wat anders wil?'

BURGER

'We blijven het liefst zo onafhankelijk mogelijk en houden daarom ook zelf enige afstand.'

'Denk met ons mee over grenzen en mazen in de regelgeving.'

'Overheid mag meedoen, maar niet bepalen.'

'Burgers kunnen nieuwe oplossingen vinden voor maatschappelijke problemen.'

'Burgerinitiatieven worden sociale ondernemingen.'

'We willen volledig ruimte geven aan burgerinitiatieven, maar ze moeten ook passen bij onze beleidsprioriteiten.'

OVERHEID

'Elkaar waarderen, respecteren en iets gunnen, daar draait het om'

'Marktdenken of maatschappelijk ondernemen?'

'Wat is nodig om het beleid uit te voeren?'

'Zijn marktpartijen niet uit op snelle winst?'

Bron: Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg, onderzoek Burgerinitiatieven, Daan Dictus

Hoogleraar Tine de Moor praat net zo makkelijk over de positie van de gilden in de late Middeleeuwen als over de heilzame werking van burgerschap 2.0. En over de effecten van macro-economische grote bewegingen en de kracht van inspiratie en samenwerking op buurtniveau. Sterker nog: ze stelt dat al deze onderwerpen met elkaar in verband staan. Alle redenen voor een vraaggesprek.

‘Op zoek naar nieuw evenwicht’

Tine de Moor, hoogleraar ‘Instituties voor Collectieve Actie in Historisch Perspectief’

Het nieuwe Instituut voor Geschiedenis ligt fraai aan de Drift in het oude, historische centrum van Utrecht. Een gebouw dat oude allure mengt met moderne elementen als strak glas en warm hout. Die omgeving past Tine de Moor als een jas. Ze is immers hoogleraar ‘Instituties voor Collectieve Actie in Historisch Perspectief’ bij de afdeling Sociaal-economische geschiedenis aan deze universiteit.

Vandaag de dag spreken we over Lokale Kracht, over ‘de bal ligt bij de burger’, over ontluikende burgerinitiatieven. Maken we een nieuwe ‘revolutie’ mee?

‘Nee, ik zou juist het tegendeel willen beweren: collectieve actie op lokaal niveau bestaat eigenlijk al sinds mensenheugenis. Instituties als de gilden zijn voorbeelden van collectieve actie op lokaal niveau. Die hebben eeuwen gefunctioneerd. En vormden de meest voor de hand liggende oplossing voor sociale dilemma’s.’

Historica De Moor is duidelijk in haar element. De goede voorbeelden uit het verleden dienen zich gemakkelijk aan: ‘Denk aan het gemeenschappelijk in gebruik nemen van landbouw- en weidegrond door boeren. Zo werd de vruchtbare grond minder kwetsbaar voor verzadiging, kon het land beter bewaterd worden, etcetera. Collec-

tieven regelden onderling wat de onvermogen- de staat niet kon of wilde regelen op sociaal vlak en zorgvlak. En wat we vandaag de dag zien opbloeien, is een adaptie van wat we dus al eeuwen met elkaar aan het regelen zijn.’

Hoe komt het dat we dergelijke collectieven nu wat uit het oog zijn verloren?

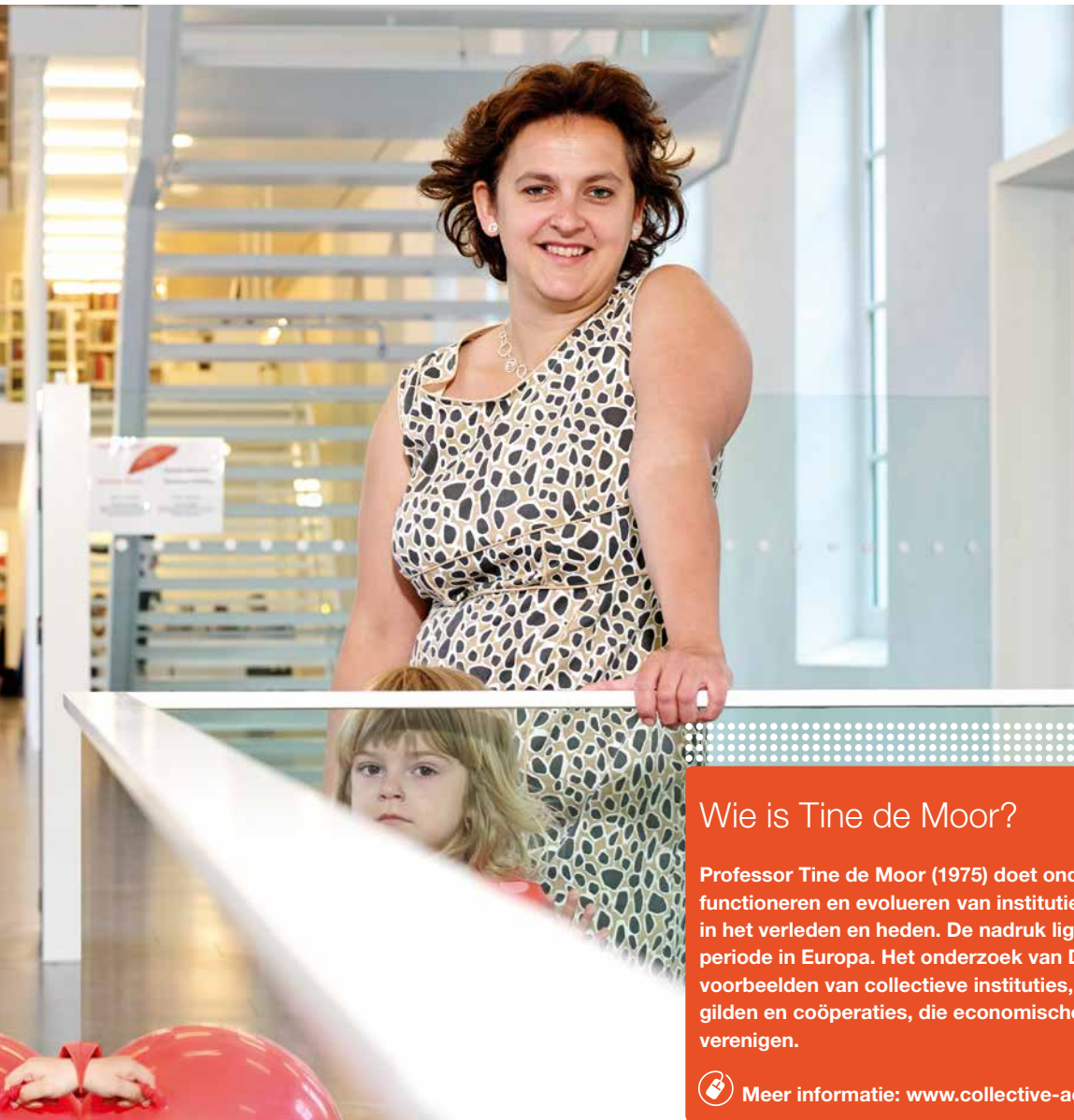
‘Dat is misschien wel het pendulum van de geschiedenis. Als we naar de overheid kijken, staat de periode vanaf de jaren tachtig vooral in het teken van voortschrijdende privatisering. De overheid heeft op veel terreinen contact gezocht met de markt. Om zaken voor elkaar te krijgen, om effectiever te werken. Veelal in de vorm van een Publiek Private Samenwerking (PPS).’ *(stopt even)* ‘An sich hoeft dat niet altijd een slechte zaak te zijn. Het cynische van die situatie is dat de overheid daarmee vrijwel alle verantwoordelijkheid overdraagt aan marktpartijen onder de >

‘Wat we nu zien opbloeien, is een adaptatie van wat we eeuwenlang aan het regelen zijn’

Tine de Moor

noemer ‘los het nu maar op’. In het volste vertrouwen dat de markt het wel oplost. Maar de markt kan, of wil niet alles oplossen. Dus, daar zijn we nu - weer, zou ik zeggen - achter gekomen: een deel van de oplossing ligt buiten de markt. In de samenleving zelf. Het mooie is: burgers willen heel veel. En bij dat ‘willen’ lopen ze tegen zaken aan. Tegen een overvloed aan regels, bijvoorbeeld. En wellicht ook tegen wantrouwen. Het opvallende is namelijk, dat als de overheid samenwerking met burgers zoekt, er eigenlijk veel minder vertrouwen is dan in een samenwerking met marktpartijen. Dan twijfelt de overheid ineens aan doorzettingsmacht, of aan democratische legitimatie. Ik denk zelf dat het vooral aan het ontbreken van instrumentarium ligt. En aan het te weinig inspelen op regionale en lokale verschillen.’

Wie is Tine de Moor?

Professor Tine de Moor (1975) doet onderzoek naar het ontstaan, functioneren en evolueren van instituties voor collectieve actie, in het verleden en heden. De nadruk ligt op de vroegmoderne periode in Europa. Het onderzoek van De Moor focust vooral op voorbeelden van collectieve instituties, zoals gemene gronden, gilden en coöperaties, die economische en sociale doelstellingen verenigen.

Meer informatie: www.collective-action.info

Over wat voor verschillen hebben we het dan?

‘Kijk bijvoorbeeld eens naar een maatschappelijk vraagstuk als vergrijzing. Het is evident dat het zuiden van Nederland andere uitdagingen kent dan de Randstad, of het noorden. Dus lijkt het onzinnig om daar een gestandaardiseerde set maatregelen voor te willen bedenken. Ik pleit dan ook voor een overheid met oog voor meer diversiteit, voor variëteit. Voor situationeel handelen.’

Nu is uitgerekend dat lastig voor de overheid. Die is namelijk gestoeld op rechtsgelijkheid en consequentie. Diversiteit en variëteit verdraagt zich soms slecht met eenduidige regelgeving. Geen wonder dat de klassieke overheid het lastig vindt om met burgercollectieven om te gaan. Hoe gaan we uit die ...

De Moor onderbreekt: ‘Uiteraard vind ik ook dat burgers gelijk behandeld moeten worden, maar de praktijk is dat mensen zelf niet gelijkelijk gebruik maken van alle rechten die ze hebben, of de toegang daartoe vinden. Aan de onderkant van onze maatschappij zie je bijvoorbeeld al dat burgers minder beroep doen op allerhande voorzieningen. Misschien omdat ze die regelingen niet kennen, of wellicht omdat de regelingen te ingewikkeld zijn. Feit is dat gelijkheid in de praktijk niet gelijkelijk uitwerkt. We moeten niet de illusie koesteren dat het gelijkheidsbeginsel vandaag de dag ook daadwerkelijk zo uitwerkt.’ *(adempauze. slokje koffie)* ‘Maar de huidige trend, naar meer publiek private samenwerking dat is de facto een uitsluitingproces...’ >

‘Burgercollectieven zijn het tegengif tegen de dominantie van publiek private samenwerking’

Tine de Moor

Een uitsluitingsproces? Waarom is dat zo?

'...omdat je de toegang tot iets conditioneel maakt. Er ligt bijvoorbeeld een verdienmodel onder deze vorm van samenwerking; de markt moet er iets aan kunnen verdienen. Maar bij een verdienmodel geldt dat je je moet inkopen. In dit geval in de letterlijke zin van het woord.'

Je noemde de verhouding met de markt eerder 'cynisch' en 'een proces van uitsluiting'.**Waarom zulke sterke termen?**

'Nederland hoort in mijn ogen bij de 'beste' leerlingen van het privatiseringsklasje van Europa. Uiteraard zijn er positieve verhalen, maar er is wat weinig oog voor de doorgesloten onderdelen van privatisering, met te weinig oog voor de

mogelijke gevolgen. Dat is ook wel weer te snappen: privatisering terugdraaien is lastig. Dat kan alleen in extreme noodsituaties, zoals gebeurd is in de bancaire sector.'

En gloort er ook een oplossing?

'Jazeker. In iets wat ik de laatste tijd 'Public Collective Partnerships' ben gaan noemen, waarbij de overheid meer vertrouwen stelt in burgercollectieven wanneer die een even goede oplossing kunnen bieden als de alternatieven via de markt. Burgercollectieven ontstaan nu massaal als een reactie op versnelde privatisering, de versnelde ontwikkeling van de markt van de afgelopen jaren. Een patroon dat we eerder in de geschiedenis hebben gezien. Bijvoorbeeld als reactie op het - met één penningstreek - afschaffen van de gilden aan het einde van de 18de eeuw en korte tijd daarna ook de markegenootschappen. Ook de burgercollectieven van vandaag vormen zo'n correctiemechanisme. Een tegengif tegen de dominantie van de PPS-oplossing.'

Werkt dat?

'Daar zijn toch goede aanwijzingen voor. Omdat mensen die in dergelijke collectieven aan de slag gaan intrinsiek beseffen dat de regels in zo'n collectief niet voor niets gelden. Ze zullen zelf deze regels handhaven. Die nieuwe collectieven zorgen in mijn ogen voor een nieuw evenwicht in Nederland tussen markt, overheid en burger.'

Publicaties

De Moor, T. (2013). De Herontdekking van het Collectief. *Samenleving en politiek*, (4), 29-38.

Laerhoven, F.S.J. van & De Moor, T. (29-01-2013). Open acces: tijd voor een doorbraak. *Digitaal Universiteitsblad* (29-01-2013)

www.dub.uu.nl/artikel/opinie/open-access-tijd-voor-doorbraak.html

De Moor, T. (2012). Inspiratie uit ons institutionele geheugen. Instituties voor collectieve actie als structurele oplossingen voor sociale dilemma's in het Europese verleden. In V.W. Buskens & W.A.F. Maas (Eds.), *Samenwerking in sociale dilemma's; voorbeelden van Nederlands onderzoek Amsterdam*: Amsterdam University Press.

De Moor, T. (2010). Participation is more important than winning. The Impact of Social Economic Change on Commoners' Participation in 18th-19th-Century Flanders. *Continuity and Change*

De Moor, T. (2008). The Silent Revolution: A New Perspective on the Emergence of Commons, Guilds, and Other Forms of Corporate Collective Action in Western Europe. *International review of social history*, 53 (Supplement S16), 179-212.

GoudOud in Warffum

Dorpsbewoners bedenken vernieuwend woon-, zorg- en welzijnsconcept

Omdat het verzorgingshuis in Warffum (Noord-Groningen) zijn deuren ging sluiten, bedachten de Warffumers een toekomstig zorgplan voor de kwetsbare ouderen in het dorp. Wie thuis kan blijven wonen kan rekenen op hulp van dorpsgenoten en professionals, die samenwerken in een virtueel verzorgingshuis. Ouderen die meer zorg nodig hebben, kunnen terecht in het zorghofje en zorgpension.

De zorgaanbieder kondigde twee jaar geleden aan dat ze het verzorgingshuis Warfheem niet meer kon exploiteren. 'Een groot probleem voor dit dorp, waar meer dan een kwart van de inwoners ouder is dan 65 jaar', zegt mede-initiatiefneemster Diane Beerlage. 'We besloten de handschoen op te pakken.'

Denktank

Met vier andere dorpsbewoners richtte Beerlage de Stichting Zorg voor Warfheem op. Ze sloegen de handen ineen met de Vereniging Dorpsbelangen en startten, met subsidie van de provincie Groningen, een haalbaarheidsonderzoek naar een vernieuwend woon-, zorg- en welzijnsconcept. 'In vier maanden tijd formeerden we een denktank van Warffumers. Onze ideeën toetsten we aan een klankbordgroep met vertegenwoordigers van onder meer de gemeente Eemsmond, provincie Groningen en lokale zorgorganisaties. Hun kennis en kunde was voor de haalbaarheid van ons plan van grote waarde.'

Virtueel verzorgingshuis

Warffum is een hecht dorp waar mensen graag wat voor elkaar over hebben. Uit het haalbaarheidsonderzoek van maart 2013 bleek dat ze graag betrokken willen zijn bij de ouderenzorg. 'Je moet denken aan eenvoudige burenhulp, zoals boodschappen doen, een formulier helpen invullen of gewoon een praatje maken. Onlangs kregen we de status van 'experiment' van het ministerie van BZK. Dit betekent dat we begeleid gaan worden

door Platform31. Deze organisatie gaat ons mede helpen een vrijwilligersnetwerk op te zetten, dat aansluit op het virtuele verzorgingshuis. Het is de bedoeling dat zorgprofessionals en vrijwilligers in dit IT-systeem samenwerken om zorg te leveren aan ouderen die thuis kunnen blijven wonen.'

Andere woonvorm

Daarnaast willen de Warffumers een permanente woonvorm in de vorm van een zorghofje. 'Een ideale constructie omdat je elkaar op een natuurlijke manier goed in de gaten houdt. Onderdeel van het zorghofje is een zorgpension voor mensen die tijdelijke opvang nodig hebben. We denken aan een aantal kamers waar ouderen kunnen logeren. Ook een ontmoetingsruimte om samen koffie te drinken en activiteiten te ondernemen staat op het verlanglijstje. Naast het zorghofje voor extramuraal wonen willen we een kleine woonvorm voor psychogeriatrische zorg realiseren. Daarbij kan de verpleegpost van deze woonvorm ook de nachtelijke zorg voor het hofje leveren.'

'Kennis en kunde van overheid en professionals was van grote waarde voor de haalbaarheid van ons plan'

De organisaties Zorg voor Warfheem en Dorpsbelangen – samenwerkend in het project GoudOud in Warffum – werken de plannen onder meer uit in nieuwe haalbaarheidsonderzoeken naar vrijwilligerskracht en het zorghofje en zorgpension. Financiers zijn de provincie Groningen, de gemeente Eemsmond en KAW architecten en adviseurs.

 www.goudoudinwarffum.nl

Zorgcoöperatie Helenaveen

'Onze ideeën pasten perfect in het dorpsplan'

Een plan voor een nieuwe hoofdweg, meer groen, nieuwe riolering... De gemeente Deurne had het mooi uitgewerkt in het dorpsontwikkelingsplan van het Brabantse Peeldorp Helenaveen. Er ontbrak alleen één ding: de sociale paragraaf. Zorgcoöperatie Helenaveen wilde die graag invullen. Met de 250.000 euro die zij van de gemeente en de provincie had gekregen voor de zorg in Helenaveen ging de coöperatie aan de slag.

Het resultaat is er naar. Sinds begin dit jaar beschikt Helenaveen (861 inwoners) over tien aangepaste huurappartementen met een bijbehorend paviljoen voor dagopvang. Er is ook een klussendienst, een sneeuwruimploeg en een zorginformatiepunt. Op drie plaatsen in het dorp zijn AED-apparaten bevestigd. Ruim dertig vrijwilligers zetten zich in voor de ouderenzorg. Het loopt zo goed, dat de coöperatie onlangs de eerste betaalde kracht aannam. Een zelfstandig werkende verpleegkundige uit het dorp coördineert de zorg. Voorzitter Jan Gerrits: 'Voor elke vraag kijkt ze wat mensen zelf kunnen, wat de familie kan doen en hoe wij daarbij kunnen helpen.'

Wij-gevoel

Gedreven door de wens om oud te kunnen worden in eigen dorp, richtte de dorpsraad in 2008 een werkgroep op. Alle inwoners werden uitgenodigd om hun ideeën te bespreken tijdens informatieavonden. 'Om niet overspoeld te worden, vroegen wij ze prioriteiten aan te brengen.' De werkgroep richtte een coöperatie op om de wensen te realiseren. 'Het is de beste rechtsvorm om betrokkenheid te garanderen. Die betrokkenheid vinden wij belangrijk. Want als je niet zelf mag meebeslissen wat er gebeurt in jouw dorp, creëer je geen wij-gevoel. En dan krijg je ook geen vrijwilligers.'

Hulp van collega's

De coöperatie ging voortvarend aan de slag. 'Niet iedereen in het dorp was overtuigd van onze meerwaarde. Daarom wilden we snel wat laten zien. We zijn begonnen met dagopvang in het dorpscentrum. Met een kookpitje om soep te maken. Heel provisorisch. Gelijktijdig stelde de gemeente het Integrale Dorpsontwikkelingsplan op. Onze plannen pasten perfect in de lege sociale paragraaf. We mochten ze uitwerken. De gemeente stelde wel als eis dat we dit met een erkend bureau moesten doen. Wij vonden dat wat bureaucratisch, maar toen het plan er lag kregen

we een week later wél groen licht met het bijbehorende geld. De voorzitter van zorgcoöperatie Hoogeloon, die drie jaar eerder was begonnen, heeft ons begeleid. Een jaar later hadden we de zaak op de rails.'

Financiering

De gemeente betaalt gedeeltelijk de kosten van de zorgcoördinator. Voor de financiering van de dagopvang heeft de zorgcoöperatie een zorgverlener in de arm genomen als 'onderaannemer'. 'Noodgedwongen. Omdat wij als coöperatie niet aan de regels voldoen, krijgen wij geen geld van de overheid voor de dagopvang. Daarom hebben we een constructie gesloten met de zorgverlener. Die ontvangt het geld, verzorgt de administratie, regelt de achtervang als een vrijwilliger niet beschikbaar is en verzorgt de bijscholing van de vrijwilligers.'

Meer doen

Zien is geloven. Zorgcoöperatie Helenaveen doet het zo goed, dat de gemeente meer wil uitbesteden. 'Als de zorgcoördinator is ingewerkt, bekijkt zij met de gemeente welke taken de coöperatie op het gebied van welzijn nog meer kan uitvoeren.'

'Coöperatie is beste rechtsvorm om betrokkenheid te garanderen'

 www.zorghelenaveen.nl

A stylized map of Europe is shown in the background, rendered in various colors (pink, orange, green, brown, purple) with thick, dark outlines. Several white star markers are placed on the map, indicating specific locations. The map is set against a light blue background with some abstract shapes.

Lokale Kracht vinden we wereldwijd. De initiatieven verschillen met de Nederlandse projecten, omdat ze passen bij het land en de cultuur. Maar er zijn ook overeenkomsten. Commitment, professionaliteit en continuïteit zijn essentiële ingrediënten in binnen- en buitenland. En het allerbelangrijkste: alles draait om gedreven mensen. Of ze nu vrijwilliger zijn of professional. Een internationaal rondje.

Lokale Kracht is overal!

Ondernemingen (VS, Engeland)

In Brooklyn in New York vinden we een levendige *Community Development Corporation*. Dit is een soort wijkonderneming die betaalbaar wonen, werkgelegenheids- en onderwijsprogramma's aanbiedt. Ondernemingen vinden we ook in Engeland: *Development Trusts*. Voor, door en met burgers, gericht op maatschappelijke zorg en leefbaarheid in een bepaald gebied. Vitale senioren zetten zich in voor kwetsbare mensen in hun omgeving via het *Retired Senior Volunteer Program (RSVP)*.

Particuliere non profit organisatie (VS, Engeland)

Ook bekend in de Verenigde Staten zijn de zogenoemde *villages*, zoals Beacon Hill. Een particuliere non profit organisatie van en voor ouderen in Boston. Honderden ouderen zijn lid en koesteren met elkaar het dorpsgevoel, organiseren met elkaar activiteiten en kopen diensten in. In Zuid-Londen is er de *Southwark Circle*, een innovatieve organisatie gericht op participatie. Dat internationale voorbeelden inspirerend zijn, blijkt uit het feit dat de initiatiefnemers van Stadsdorp Zuid na een bezoek aan de *villages* zijn begonnen met Stadsdorp Zuid.

Beboer Taxi (Denemarken)

In Denemarken rijdt de *Beboer Taxi*.

Oudere inwoners van de gemeente Greve kunnen gebruik maken van een gratis taxi voor vervoer naar verschillende bestemmingen.

Aanleiding voor de *Beboer Taxi* was de opheffing van de lokale busdienst in 2011. Bewoners besloten zelf een taxicentrale te beginnen.

Tweeëntwintig vrijwilligers meldden zich aan als chauffeur. Nu vervoeren ze hun medeburgers op leeftijd naar verschillende locaties zoals de supermarkt, arts, bank of het postkantoor. Naast chauffeur zijn deze vrijwilligers ook contactpersonen. Iedere werkdag tussen 9.30 en 11.30 uur zitten enkele vrijwilligers in het buurthuis zodat bewoners hen telefonisch of persoonlijk kunnen benaderen voor een afspraak. >

Mooi verbindend voorbeeld

De chauffeurs van de *Beboer Taxi* halen ouderen die vervoer nodig hebben thuis op met een elektrische taxi. Een bedrijf voor elektrische auto's uit Kopenhagen sponsort de taxi. De woningcorporatie van de ouderenwoningen in de wijk betaalt de overige kosten. Met dit relatief eenvoudige initiatief wordt het leven van de oudere bewoners van de wijk aantrekkelijker gemaakt. Maar ook de vrijwilligers profiteren van de taxidienst in Greve: de meesten zijn gepensioneerde wijkbewoners die graag actief willen zijn binnen de lokale samenleving. *Beboer Taxi* biedt ze een goede gelegenheid. Een mooi voorbeeld van een simpel initiatief dat wijkbewoners verbindt en eenzaamheid tegengaat.

MEER INTERNATIONALE INITIATIEVEN

Verenigd Koninkrijk

Naam: Southwark Circle of Care

Locatie: Londen

Oprichting: mei 2009

Korte beschrijving: Senioren kunnen langer in hun eigen huis blijven wonen door (tegen betaling) lid te worden. Ze worden ondersteund bij het opbouwen van een sociaal netwerk en bij praktische zaken. Vrijwilligers organiseren veel activiteiten. Leden kunnen zich als helper aanbieden waarmee ze punten verdienen. Southwark Circle of Care telt 850 leden.

www.southwarkcircle.org.uk

Ierland

Naam: Nás na Ríogh Housing Association (NnRHA)

Locatie: Naas, Co Kildare

Oprichting: 2000, woningen en faciliteiten gereed in 2011

Korte beschrijving: In het stadscentrum zijn 53 appartementen opgeleverd voor ouderen. Op deze locatie worden diverse intergenerationale activiteiten georganiseerd (bijvoorbeeld in het 'community house'). Isolatie en eenzaamheid worden zo effectief bestreden. www.nnrha.ie

Frankrijk

Naam: Générations

Locatie: Saint Apolinaire, Dijon, Frankrijk

Oprichting: 1995 voorbereiding, in gebruik vanaf 2001

Korte beschrijving: Het dorpsgevoel ('esprit de village') in deze woonwijk wordt geactiveerd doordat wijkbewoners elkaar kennen, helpen en samenleven. De helft van de woningen is bestemd voor 65-plussers, de andere helft voor gezinnen met minimaal één kind onder de vijf jaar. Het project is opgezet door de zorgorganisatie, woningcorporatie en gemeente. journal.aarpinternational.org/past-editions/spring-2012 > artikel 'In the heart of Burgundy, France the 'Generations' project flourishes'

Spanje

Naam: Intergenerationale huisvesting Valladolid

Locatie: Valladolid, Spanje

Oprichting: 2007, woningen vanaf 2009

Korte beschrijving: In een appartementencomplex in de buurt van de universiteit leven ouderen en studenten samen. Ouderen profiteren van de sociale relaties die ze op kunnen bouwen, studenten profiteren van goedkopere huisvesting door oudere bewoners sociale ondersteuning te bieden.

www.smviva.com

Zweden

Naam: Majviken (Next Step Living)

Locatie: Göteborg

Oprichting: 2008, nieuwe flats opgeleverd in 2010

Korte beschrijving: intergenerationeel wonen voor alleenstaanden van 20 tot 30 jaar en 50-plussers. Het appartementencomplex is ingericht met diverse gemeenschappelijke ruimtes voor bijvoorbeeld maaltijden. www.bostadsbolaget.se

België

Naam: Fonds du Logement des familles nombreuses de Wallonie (Waals Woningfonds)

Locatie: Wallonië, België

Oprichting: 2008

Korte beschrijving: Gezinnen met een laag inkomen kunnen in aanmerking komen voor een lening, om oudere familieleden in hun huis te laten wonen. Met de lening kunnen de gezinnen hun woning geschikt maken voor ouderen. www.flw.be

Oostenrijk

Naam: Kolpinghaus Gemeinsam Leben

Locatie: Wenen, Oostenrijk

Oprichting: 2003

Korte beschrijving: Een welzijnsorganisatie zette dit woonproject op, waarin ouderen en jongeren, hulp-behoevenden en gezonde mensen samenleven. 24-uurshulp is beschikbaar. Dit versterkt het sociaal contact, de solidariteit en de zelfredzaamheid en het verbetert de levenskwaliteit. www.gemeinsam-leben.at

Zwitserland

Naam: GenerationenWohnen

Locatie: Burgdorf, Zwitserland

Oprichting: 2010, woningen gereed eind 2015/begin 2016

Korte beschrijving: Dit project heeft als doel de leef-omgeving van ouderen te verbeteren en te voldoen aan de wens om zo lang mogelijk in de eigen woning - dicht bij familie - te blijven wonen. Verschillende generaties wonen samen in ongeveer zeventig flats met aanvullende diensten, zoals gecombineerde dag-/kinderopvang. www.generationenwohnen.ch

Lokale Kracht is overall!

Ruilmodellen (Japan en Duitsland)

Duitsland heeft al jarenlang ervaring met de zogenoemde *seniorengenossenschaften*. De circa tachtig lokale *seniorengenossenschaften* tellen nu samen meer dan 20.000 leden. Deze coöperaties ondersteunen onderlinge dienstverlening op het gebied van zorg en welzijn, waardoor ouderen zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen. De ouderen werken in de coöperatie samen in een dienstenruilmodel: degene die zorg of ondersteuning biedt aan een ander wordt beloond met een kleine geldsom of ontvangt tijdpunten die hij of zij later zelf kan gebruiken om ondersteuning te krijgen. Dit biedt ouderen meer zekerheid en gelijkheid. En eenzaamheid wordt bestreden.

Japan experimenteert al tijden succesvol met de *Fureai Kippu*, een ruilsysteem waarbij je punten spaart als je zorg levert. Die punten kunnen mensen later inwisselen als zij zelf hulp nodig hebben.

Meergeneratiewonen (Zuid-Europa)

In het zuiden van Europa zijn er al geruime tijd programma's van meergeneratiewonen. Studenten die bij ouderen wonen en werkzaamheden doen in ruil voor goedkope en gezellige huisvesting. Ook in Duitsland zijn er veel meergeneratiewonen projecten, gestimuleerd door een speciaal programma van de overheid.

Seniorengenossenschaft Riedlingen

Sinds 2002 heeft de plattelandsgemeente Riedlingen een *seniorengenossenschaft*. Onder het motto 'ouderen voor ouderen' helpen de inwoners elkaar met klusjes als tuinonderhoud, maaltijden rondbrengen en schoonmaken. Sinds 2008 biedt de coöperatie ook respijtzorg aan. Mantelzorgers met een demeterende partner kunnen een deel van de dag hun taken overdragen aan getrainde ouderen. De coöperatie beheert op dit moment zeventig drempelvrije seniorenwoningen.

Het succes van de *seniorengenossenschaft* in Riedlingen schuilt in het zelffinancierende karakter, de win-win situatie voor jongere en oudere ouderen, de aanwezigheid van een kern gedreven en 'professionele' vrijwilligers en de samenwerking met officiële zorginstanties. De steun van de coöperatie aan ouderen bevordert de leefbaarheid in de gemeente.

Verder lezen

- Boekje van Movisie over *seniorengenossenschaften*: www.movisie.nl/praktijkvoorbeeld/seniorengenossenschaften
- Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg: verslag van diverse voorbeelden van Lokale Kracht in Duitsland, zoals seniorennetwerken in Keulen, en 'Klostergarten Kevelaar', een rolstoeltoegankelijke nieuwbouwwijk, gericht op het bevorderen van gemeenschapszin en het wegnemen van fysieke en sociale drempels. www.kcwz.nl/dossiers/lokale_kracht/lokale_kracht_bij_onze_oosterburen
- Blog van Platform 31 over communities in New York en de lessen die daaruit te leren zijn. www.ruimtevolk.nl/blog/sociale-stijging-door-particulier-initiatief

Bewoners
beginnen
**zelf een
taxicentrale**

* Studenten wonen
bij ouderen en doen
werkzaamheden in
ruil voor **goedkope
en gezellige
huisvesting**

**Ouderen
werken
samen** in een
dienstenruil-
model

Andromeda

Ondernemende seniorensociëteit

In de Eindhovense wijk Woensel Noord was niets te doen voor senioren. Wijkbewoner Dick de Gunst besloot daar wat aan te doen. Hij stelde een businessplan op voor een seniorensociëteit in een leegstaand bankfiliaal van de woningcorporatie en maakte een afspraak bij de gemeente Eindhoven en Woonbedrijf. 'Aan de hand van cijfers van onder meer de gemeentelijke wijkscan toonden we aan dat veel senioren zich eenzaam voelen met alle gezondheidsproblemen die daarbij horen. Onze sociëteit biedt een prima oplossing. Toen we ons plan lieten zien, met financiële onderbouwing, konden de professionals daar alleen nog maar 'ja' op zeggen.'

Vanaf dat gesprek nam De Gunst, zoals hij dat zelf zegt, de wijkcoördinator van de gemeente en de districtsmanager van Woonbedrijf bij de hand om seniorensociëteit Andromeda van de grond te krijgen. Nadat Woonbedrijf een aantal aanpassingen voorstelde in het businessplan ('We wilden te snel') en studenten Sociaal Cultureel Werk De Gunst daarbij hadden geholpen, startte de onderhandelingen met Woonbedrijf over de huurprijs van het pand. 'Om de kosten te drukken, ging Woonbedrijf voor ons op zoek naar passende onderhuurders. Een internetprovider en de gemeente Eindhoven, die een informatiepunt voor bewoners wilde realiseren, wilden het pand met ons delen.'

Bureaucratie in toom

Van de gemeente Eindhoven kreeg De Gunst een eenmalige subsidie voor de inrichting van de

Wijk-
coördinator
hield
gemeen-
telijke
bureaucratie
in toom

sociëteit. Geholpen door een studente Interieur-inrichting en tientallen vrijwilligers, veranderde de zakelijke omgeving in een gezellige ontmoetingsplaats voor senioren. Tijdens de verbouwing had De Gunst nu en dan contact met de wijkcoördinator, die de gemeentelijke bureaucratie in toom hield. 'Regelmatig kwamen ambtenaren over de vloer om te kijken of de parkeerplaatsen en deurbreedtes wel aan de regels voldeden. Als er problemen waren, belde ik met wijkcoördinator Patrick. Die loste het keurig voor mij op. Een goede wijkcoördinator is goud waard, want als er *iets* is dat initiatief in de kiem kan smoren, is dat bureaucratie.'

Innovatief gezondheidsconcept

De gasten van Andromeda organiseren zelf hun activiteiten, zoals sjoelen en bridgen. 'Andromeda organiseert alleen grote evenementen, zoals de Italiaanse eetclub en Soos 3.0, ons laatste initiatief.' De Gunst legt uit dat hij met een investeringsmaatschappij en een softwarebedrijf – voorgesteld door de districtsmanager van Woonbedrijf – twee prototypes heeft ontwikkeld voor een innovatief gezondheidsconcept. Dit najaar dragen twintig gasten van de sociëteit een armband met sensoren die hun gezondheidsgegevens registreren. Die worden doorgestuurd naar hun smartphone en naar de database van de huisarts om de hoek. 'Als zij afwijkingen ziet, neemt ze contact op met onze gast.'

Het afwisselende en verrassende activiteitenaanbod zorgt voor een continue stroom bezoekers en brengt genoeg geld op om financieel zelfstandig te draaien. Het effect van de sociëteitenssoos is duidelijk te merken. 'Een kwart van de senioren die bij de huisarts over de vloer komt, is van de anti-depressiva af. Mensen zijn helemaal opgebloeid.'

 www.onplatform.tv/andromeda

Heitje voor een karweitje nieuwe stijl

Boodschappen doen, de hond uitlaten, sneeuw ruimen, eten koken. Dingen die we elke dag doen, maar moeilijk kunnen zijn voor mensen die niet meer zo vitaal of mobiel zijn. In de Eindhovense buurt Prinsejagt 3 doen bewoners dit voor elkaar.

Kilimanjarowonen, een organisatie die 55-plussers helpt woonprojecten op te zetten, begeleidde het bewonersinitiatief. Els van Daal: 'Met de initiatiefnemers hebben we een aantal actieve mensen in de buurt benaderd

om te helpen bij de opzet van de Zorgzame Buurt. In de wijkkrant plaatsten we een artikel over het project. Ook belden we bij alle 60-plussers aan met de vraag of ze naar een bijeenkomst over 'prettig oud worden in de wijk' wilden komen. Bijna iedereen kwam opdagen. De buurtbewoners waren bereid om iets voor elkaar te doen, mits zij de vrijheid houden om te kiezen wanneer en wat ze als hulp willen bieden, zonder zware verplichtingen. Er was alleen één probleem. Mensen vonden het moeilijk hulp te vragen aan een buurtbewoner. We zijn met ze in gesprek gegaan om erachter te komen hoe dat komt. En wat het makkelijker maakt wél wat te vragen. Dat bleek bijvoorbeeld een vergoeding te zijn. Als mensen iets mogen betalen – denk aan een euro – voelen ze zich minder bezwaard. Toen dat knelpunt was opgelost, hadden we het systeem snel op poten gezet. Het werkt heel eenvoudig. Buurtbewoners spreken met elkaar af wie wat kan doen en leggen dat vast in een rooster. Mensen die hulp nodig hebben, bellen met het mobiele telefoonnummer van Zorgzame Buurt dat wordt bemand door een vrijwilliger. Die kijkt op de lijst wie beschikbaar is en koppelt vraag en aanbod aan elkaar.

Met de zorgorganisaties hebben we vooraf afspraken gemaakt over de rolverdeling. De buurtbewoners krijgen de vrijheid de zorg zelf te regelen, maar de zorgorganisaties moeten er wel zijn als hulp nodig is die op het terrein van professionals thuishoort.'

 www.kilimanjarowonen.nl

Bert Peterse (gemeente Peel en Maas)

'In dialoog met het dorp'

'Mensen willen graag iets doen voor elkaar, maar ze weten vaak niet waaraan hun buurtbewoners behoefte hebben. Als gemeente proberen we die behoeften boven water te krijgen. Dat doen we door dialogen in dorpen te stimuleren. Ik noem twee mooie voorbeelden.

Tijdens een bijeenkomst in Meijel bleek dat sommige mensen in een bepaalde straat geen eigen vervoer hebben, terwijl dat soms wel nodig is. Bijvoorbeeld voor een bezoek aan een ziekenhuis of een ander dorp. Er zijn genoeg buurtbewoners die een eigen auto hebben en hen kunnen vervoeren. Maar niemand doet wat. Het dorpsoverleg concludeerde dat de benodigde sociale verbindingen ontbreken. Naar aanleiding hiervan gaat het dorpsoverleg nu onderzoeken hoe ze die

verbindingen tot stand kunnen brengen.

In Beringe gaat het vooral over voorzieningen. Verenigingen hebben het geld en de menskracht niet om ze in stand te houden en het aantal leerlingen op de basisschool loopt terug. De dorpscoöperatie in oprichting onderzoekt hoe voorzieningen, zoals kantines, kunnen worden gedeeld. Zelfs de kerk denkt na over de vraag hoe ze plaats kan bieden aan maatschappelijke activiteiten, zoals het onderwijs en dagopvang. Omdat de behoeften per dorp verschillen, is het als gemeente cruciaal om goed te luisteren. Dus vooral niet met goedbedoelde initiatieven komen.

Wat wil het dorp? Hebben ze de gemeente erbij nodig? En zo ja, hoe dan? We zitten nu midden in dat proces. Ik ben benieuwd wat daar uit komt!'

COLUMN

Guus van Montfort

Voorzitter ActiZ, organisatie van zorgondernemers

 www.actiz.nl

Handen en hart hard nodig

Als voorzitter van ActiZ kom ik graag bij onze leden in het land. Ik bezoek met regelmaat innovatieve projecten. Heel enthousiast word ik van projecten zoals de zorgcoöperatie Hoogeloon, zorgboerderij Buitengewoon of de locaties van de Herbergier. Daar waar burgers en zorgorganisaties laten zien dat het anders kan in de zorg.

Want het *kan* en het *moet* anders in de zorg. We kunnen niet doorgaan met zorg organiseren zoals we dat al jaren doen. De veranderingen in de samenleving, de vergrijzing en de crisis maken dat we nieuwe wegen moeten zoeken. Anders wordt de zorg onbetaalbaar en – wat nog veel belangrijker is – sluit de zorg niet meer aan bij hoe mensen willen leven.

De voorbeelden die ik zie in de praktijk en die in dit magazine zo mooi gebundeld zijn, laten zien dat het anders kan. De burger centraal en met veel meer ruimte voor eigen regie, voor zorg door familie of vrijwilligers en zo lang mogelijk blijven wonen in het eigen huis. Van deze voorbeelden kunnen we leren. Daarom ben ik ook zo blij met dit magazine en met alle andere activiteiten van het Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg. We kunnen leren hoe we als zorgorganisaties onze werkwijze kunnen afstemmen, hoe we kunnen samenwerken met familie en vrijwilligers en hoe we soepel omgaan met soms lastige regelgeving.

Onze ActiZ-visie op de ouderenzorg sluit aan bij de voorbeelden van Lokale Kracht. Om ouderenzorg betaalbaar en toekomstbestendig te houden, verleggen we de nadruk van zorg naar welzijn, naar ondersteuning van mensen bij het langer zelfstandig thuis wonen en naar de cliënt en zijn netwerk van mantelzorgers en vrijwilligers. Onze professionals ondersteunen de cliënt en het netwerk waar nodig. We werken samen met corporaties, welzijnsorganisaties, gemeenten, zorgverzekeraars en cliëntenorganisaties aan vernieuwingen in wonen, welzijn en zorg. Daarbij zijn de burgerinitiatieven een wenkend perspectief. Dat is wel even wennen geweest, want het vraagt een andere rol van professionals. Meer dienend, luisterend, ondersteunend. De krachten van burgers benutten en naar boven halen. Afstand nemen van de institutionele logica. Dat heeft voordelen voor alle partijen. Zorg kan dichterbij burgers geregeld worden als zij zelf het voortouw nemen. Kijk maar naar Hoogeloon.

Van groot belang, bij alle nadruk op Lokale Kracht en eigen regie, is het om kwetsbare burgers niet over het hoofd te zien. Professionele zorg en ondersteuning blijven nodig. Ook om, soms overbelaste, mantelzorgers en vrijwilligers even respijt te geven. En we moeten aandacht hebben voor onze professionals. Het is belangrijk dat zij plezier in hun werk hebben en houden en ondersteund worden in het anders gaan werken. De handen en het hart van burgers, vrijwilligers, mantelzorgers én die van professionals zijn nu en in de komende jaren heel hard nodig.

Leesvoer

Online rapporten en publicaties

Movisie

- Aandacht voor iedereen: burgerprojecten in zorg en welzijn (Utrecht 2012).
www.platformggz.nl/lpggz/download/aandacht-voor-iedereen/bijlage-bij-nwsbrf.-nr.-12-kennisdossier-3-burgerprojecten.pdf

Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO)

- Burgerkracht: de toekomst van het sociaal werk in Nederland.
www.adviesorgaan-rmo.nl/Publicaties/Essays/Burgerkracht_De_toekomst_van_het_sociaal_werk_in_Nederland_april_2011
- Het onbehagen voorbij. Een wenkend perspectief op onvrede en onmacht (Den Haag 2013).
www.adviesorgaan-rmo.nl/Publicaties/Adviezen/Het_onbehagen_voorbij_februari_2013
- Rondje voor de publieke zaak. Pleidooi voor de solidaire ervaring (Den Haag 2013).
www.adviesorgaan-rmo.nl/Publicaties/Adviezen/Rondje_voor_de_publieke_zaak_mei_2013
- Swingen met Lokale Kracht (Den Haag 2013).
www.adviesorgaan-rmo.nl/Publicaties/Essays/Swingen_met_lokale_kracht_Overheden_en_de_netwerksamenleving_juli_2013

Platform 31

- Burgers maken hun buurt (Utrecht 2013).
www.platform31.nl/uploads/attachment_file/41/Publicatie_Burgers_maken_hun_buurt.pdf

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR)

- Vrouwen in burgers (mei 2012).
www.wrr.nl/actueel/nieuwsbericht/article/vertrouwen-in-burgers-1/

Ministerie van BZK

- Nota over de Doe-democratie (juli 2013).
www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/publicaties/2013/07/09/kabinetsnota-doe-democratie.html
- Experimenteren met burgerinitiatief. Van Doe-het-zelf naar Doe-het-samen Maatschappij (augustus 2011).
www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/brochures/2011/08/29/experimenteren-met-burgerinitiatief.html
- Werkboek: 'Help een burgerinitiatief!'
www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/brochures/2010/11/08/werkboek-help-een-burgerinitiatief.html

NICIS Kenniscentrum grote steden

- Wat burgers bezielt. Een onderzoek naar burgerinitiatieven (Amsterdam 2006).
www.collective-action.info/sites/default/files/webmaster/_POC_LIT_Hurenkamp-Tonkens-en-Duyvendak_Wat-bezielt-burgers.pdf

Verwey-Jonker Instituut

- Het begint bij de burger. Dilemma's van gemeenten bij initiatieven van burgers in zorg en welzijn (januari 2013).
www.verwey-jonker.nl/doc/participatie/8856_Het-begint-bij-de-burger.pdf

Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg

- Lokale Kracht of lokale kramp, artikel van Y. Witter in De Seniorenwijzer (Utrecht 2012).
www.kcwz.nl/doc/lokale_kracht/ArtikelSeniorenwijzerjuni2013.pdf
- Diverse blogs, zoals Ouderen aan het roer en Lokale Kracht of lokale kramp?, van D. Harkes en Y. Witter
<http://kcwz.blogspot.nl>
- D. Dictus, Samen sterk. Instituties voor collectieve actie in het verleden en heden. Een vergelijkend onderzoek naar gilden en burgerinitiatieven. Masterscriptie voor de opleiding Politiek en maatschappij in historisch perspectief, Universiteit Utrecht (2013).
- Enquête Burgerinitiatieven. Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg en Institutions for Collective Action (Utrecht 2013).

Aedes

- Overzicht wijkondernemingen
www.aedes.nl/binaries/downloads/bewonersparticipatie-en-zelfbeheer/20130524-overzicht-wijkondernemingen-met-een-relat.pdf

Overig

- Projectbureau Buurtalliantie
www.buurtalliantie.nl
- Magazines over wijkondernemingen en de rol van gemeenten bij burgerinitiatieven
www.tijdvoorsamen.nl

Andere boeken en artikelen

- D. Wildemeersch, Leren voor actief burgerschap, binnen het kader van vrijwilligerswerk in: Beraadsgroep Socius. Verslagboek van de Vlaams-Nederlandse conferentie (november 2011) 13-19.
- T. Baetens, Ik is niks. Over vitale coalities rond wonen, zorg en leefbaarheid (Den Haag 2013).
- Th. L. Verplanke, I. Verhoeven (red), De affectieve burger (Kampen 2013).
- G. de Kam (red), Effecten van woonservicegebieden (Nijmegen 2012).
- L. Verplanke en J.W. Duyvendak, Onder de mensen (Amsterdam 2010).
- J. van der Maat en H. van Xanten, Sleutels tot lokale aanpak van eenzaamheid (Utrecht 2013).
- K. Penninx en Y. Witter, Stimuleren van burgerkracht en sociaal ondernemerschap bij senioren (artikel in Geron, nummer 3, 2013).
- K. Penninx en Y. Witter, Verhalen van veerkracht. Gemeenschappelijk wonen voor oudere migranten (Amsterdam, september 2013).

Websites

- Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg
www.kcwz.nl
- Pakhuis de Zwijger
www.dezwijger.nl
- Kracht in NL
www.krachtinnl.nl
- Ouderen in woonservicegebieden (Radboud Universiteit)
www.wonenouderen.nl
- Instituut voor collectieve actie
www.collective-action.info

Najaarsagenda 2013

3 okt | **Gemeenschappelijk wonen van oudere migranten**

Mini-symposium over kansen en bedreigingen van gemeenschappelijk wonen van oudere migranten van het Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg, Stichting het R.C. Maagdenhuis, Coalitie Erbij en ActivAge. Het vindt plaats in het kader van de 'Week tegen Eenzaamheid' en de aanleiding is het verschijnen van het portrettenboek 'Verhalen van Veerkracht'.

17 en 18 okt | **Tweedaagse cursus Scheiden Wonen Zorg**

Wat kunt u doen met zorgappartementen en gebouwen waarvoor leegstand dreigt door veranderingen in de AWBZ? Wat zou een nieuw verdienmodel kunnen zijn? In de cursus 'Scheiden Wonen Zorg; consequenties voor vastgoed en dienstverlening' leert u meer over de zelfstandige verhuur van appartementen en over het vermarkten van dienstverlening.

15 okt | **Training Rekenen aan zorgvastgoed**

Deze populaire training rondom vastgoedrekenen en de financiering van zorgvastgoed is bestemd voor medewerkers van corporaties en zorgorganisaties, die steeds vaker samenwerken op het gebied van zorgvastgoed en meer willen weten over de financiële kant daarvan. Ook leerzaam voor hun samenwerkingspartners, zoals gemeenten, vastgoed- en welzijnspartijen!

14 nov | **Training Lokale samenwerking wonen, welzijn en zorg**

Succesvolle en hoogwaardige vijfdaagse training voor medewerkers van woningcorporaties, zorg- en welzijnsorganisaties en gemeenten die direct betrokken zijn bij samenwerkingsprojecten op het terrein van wonen, welzijn en zorg. U kunt deze training ook volgen op 13 maart en 13 november 2014.

 www.kcwz.nl/bijeenkomsten

Meer Lokale Kracht

Het Kenniscentrum participeert in en stimuleert nieuwe netwerken die ontstaan tussen burgerinitiatieven en professionele organisaties, ontwikkelt kennis en brengt die kennis naar buiten via de website en tijdens het jaarlijkse congres Lokale Kracht.

Congres Lokale Kracht

De derde editie van het landelijk congres over Lokale Kracht vindt plaats op **19 maart 2014** in Den Bosch, in het bijzondere congrescentrum 1931. Het Aedes-Actiz Kenniscentrum Wonen-Zorg organiseert dit congres. In 2012 en 2013 vonden de eerste twee edities plaats met meer dan 1000 deelnemers uit de wereld van wonen, zorg en welzijn.

Houd de datum vrij!

 www.kcwz.nl/congreslokalekracht

Website Lokale Kracht

Alles wat u altijd al wilde weten over Lokale Kracht vindt u in onze webspecial!

 www.kcwz.nl/lokale-kracht

Aedes-Actiz * Kenniscentrum Wonen-Zorg

Oudlaan 4
3515 GA Utrecht

030 2739 750
info@kcwz.nl
www.kcwz.nl

